

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

Затверджено науково-методичною
радою ЖДТУ
протокол від «__» _____ 20__ р. №__

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з використання інструментарію аналізу і статистики
у кваліфікаційних роботах бакалаврів і магістрів

для студентів освітнього рівня «бакалавр» і «магістр»
денної та заочної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
факультет обліку і фінансів
кафедра обліку і аудиту

Розглянуто і рекомендовано
на засіданні кафедри обліку і аудиту
протокол від «28» серпня 2018 р. № 7

Розробники: д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту І.В. Замула,
к.е.н., доцент кафедри економічної безпеки, публічного
управління та адміністрування Т.В. Барановська,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту І.В. Іваненко,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту І.Р. Поліщук

Житомир
2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Загальні вимоги до побудови розділу, який присвячено питанням аналізу господарської діяльності.....	4
1.1. Етапи написання розділу.....	4
1.2. Структура розділу.....	20
1.3. Інтерпретація результатів	
1.4. Вимоги до оформлення таблиць і рисунків	
2. Рекомендації щодо напрямів дослідження з урахуванням специфіки досліджуваного об'єкта	
3. Рекомендована література	
3.1. Навчальні видання	
3.2. Наукові праці	
3.3. Статистичні збірники	
Додатки	
Додаток А. Дослідження стану виробництва та реалізації продукції на макроекономічному рівні	
Додаток Б. Аналіз виробництва та реалізації продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича”	

ВСТУП

Ринкові відносини, зміна форми власності та корпоратизація підприємств, створення і ускладнення інфраструктури ринку, функціонування глобальних суб'єктів господарювання – транснаціональних корпорацій, – потребують змін у методах, принципах, основах управління, перебудові стилю роботи керівників усіх рівнів. Вирішенню цих завдань багато в чому сприяє правильне розуміння змісту економічного аналізу. Це невід'ємна частина управління, яка органічно пронизує усі його функції. Тому поряд із ускладненням й розвитком управління (як на макро-, так і на макрорівнях економіки) повинні розвиватися й удосконалюватися теоретичні основи та методика здійснення аналізу господарської діяльності.

Курс аналізу господарської діяльності займає провідне місце в системі економічної освіти. Це зумовлено значенням і роллю аналізу в управлінні, а також характером знань, що складають зміст економічного аналізу. Якщо бухгалтерський облік надає інформацію, то аналіз господарської діяльності повинен перетворити її в придатну для прийняття рішення. Зазначене надає особливого змісту питанням організації та методики аналізу господарської діяльності в кваліфікаційних роботах, які систематизують теоретичні знання і практичні навички.

Мета дослідження питань аналізу господарської діяльності в кваліфікаційних роботах полягає у глибокому осмисленні теоретичного аспекту професійної проблеми, досягненні вмінь її розв'язати та апробувати результати дослідження на практиці із застосуванням набутих знань щодо використання методичних прийомів економічного аналізу до об'єкта дослідження.

Завдання дослідження питань економічного аналізу в кваліфікаційних роботах:

- сформувати навички самостійного опрацювання спеціальної літератури, статистичних даних, а також ведення науково-дослідної роботи;
- навчитися працювати з нормативно-правовими документами;
- навчитися самостійно збирати, опрацьовувати дані бухгалтерського обліку та інші джерела інформації для проведення аналітичних досліджень, оцінки виконання бізнес-планів, узагальнити їх, систематизувати, застосовуючи методи економічного аналізу;
- виявляти динаміку основних показників господарської діяльності, з'ясувати закономірності, причини та фактори, що вплинули на їх величину, рівень й зміну;
- сформувати й закріпити навички та уміння самостійно, глибоко й критично оцінювати роботу підприємств, робити економічно грамотні аналітичні висновки, виявляти невикористані резерви та вносити пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності господарювання;
- надавати пропозиції щодо використання резервів господарювання з найбільшою користю для кожного конкретного підприємства;
- обґрунтувати доцільність або неприйнятність обраного варіанту рішення для управління господарською діяльністю підприємства;
- розвивати здатність до забезпечення інноваційної діяльності в процесі виконання своїх професійних обов'язків.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ПОБУДОВИ РОЗДІЛУ, ЯКИЙ ПРИСВЯЧЕНО ПИТАННЯМ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

При виконанні кваліфікаційних робіт аналіз господарської діяльності можна виділити в окремий розділ або розглядати у вигляді окремого параграфу залежно від специфіки об'єкта дослідження, мети та завдань дослідження та з урахуванням порад наукового керівника.

Дослідження в частині економічного аналізу в межах кваліфікаційної роботи може мати:

– науково-дослідну спрямованість – проектування нових методів і моделей економічного аналізу, прогнозування, планування, організацію і управління схем економічними об'єктами;

– прикладну (об'єктно-предметну) спрямованість – проектування на основі відомих методів, моделей і прийомів аналізу, прогнозування, планування, організації і управління схем економічного аналізу та розрахунків, на основі яких виявляються напрями підвищення ефективності діяльності досліджуваного об'єкта. Результатами таких робіт можуть бути також покращання схем технології розрахунків, апарату управління, організації праці та виробництва, проведення дослідних робіт.

1.1. Етапи написання розділу

Процес написання розділу, який присвячено питанням аналізу господарської діяльності складається з таких *етапів*:

1) вибір об'єкта дослідження;

2) пошук літератури та визначення проблемних питань, опрацювання нормативної бази аналізу господарської діяльності. Для цього слід звернутися до картотеки та предметно-тематичного каталогу бібліотеки університету, інших бібліотек, в т.ч. електронних. Для проведення дослідження студент може користуватися законами України, постановами Верховної Ради України, Указами президента України, нормативними документами, підручниками, монографіями, брошурами, навчальними посібниками, книгами, періодичними виданнями з економічних питань, зокрема, такими, як збірник наукових праць “Економічний аналіз”, журнали “Регіональні перспективи”, “Фінанси України”, газети “Бізнес”, “Контракти” та додатки до них, а також статистичними збірниками тощо.

Попереднє ознайомлення з підбраною літературою необхідне для того, щоб визначити, наскільки зміст того чи іншого джерела відповідає обраній темі, сформулювати питання плану дослідження.

Починати дослідження потрібно з оцінки стану вивчення обраної теми дослідження в підручниках і навчальних посібниках з економічного аналізу, аналізу господарської діяльності, фінансового та стратегічного аналізу, а також у науковій літературі – статтях у фахових виданнях і тезах доповідей на науково-практичних конференціях з економічного аналізу.

Результати дослідження оформити у вигляді таблиць (див. зразок табл. 1.1 і табл. 1.2).

Таблиця 1.1. Ступінь висвітлення питань економічного аналізу (зазначається об'єкт дослідження) у навчальній літературі

№ з/п	Джерело	Завдання аналізу теми дослідження	Джерела інформації	Етапи аналізу теми дослідження
1	2	3	4	5

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Таблиця 1.2. Критичний огляд поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених щодо організації та послідовності проведення аналізу (зазначається об'єкт дослідження)

№ з/п	Джерело	Пропозиції автора	Недоліки
1	2	3	4

На основі показників таблиць слід зробити висновки про ступінь і характер висвітлення питання в навчальній літературі та навести детальну критику поглядів науковців щодо висвітленої проблематики в науковій літературі.

Наступним кроком є огляд нормативних документів, де регламентована послідовність здійснення аналізу об'єкта дослідження, та їх критичний аналіз.

Працюючи з літературою, важливо цілеспрямовано підбирати необхідну інформацію за темою дослідження, систематизувати її відповідно до розділів плану, посилаючись на відповідне джерело інформації. При цьому положення, думки, факти, які наводяться, можна переказувати своїми словами або наводити у вигляді цитат з посиланнями на першоджерела. Всі опрацьовані літературні джерела мають бути включені до списку використаної літератури.

3) складання списку опрацьованої літератури;

4) виявлення кола проблемних питань, що виникають на практиці (в діяльності досліджуваного підприємства). Надається організаційна та економічна характеристика підприємства, вказується його організаційна та виробнича структура, органи управління. Висвітлюються особливості технологічного процесу, організаційної структури та організації бухгалтерського обліку, що впливають на проведення аналізу господарської діяльності.

Наводиться форма організації економічного аналізу на підприємстві із зазначенням розподілу обов'язків між функціональними службами підприємства щодо виконання аналітичних робіт. Також описуються основні організаційні етапи аналітичної роботи на підприємстві. Аналізується програма робіт з проведення аналізу господарської діяльності за темою дослідження. Характеризується технічне забезпечення проведення аналізу на підприємстві (описання комп'ютерних програм) (детальніше див. [21, с. 41-53, 66-83]).

Виявлені порушення в організації, технічному забезпеченні та веденні економічного аналізу об'єкта дослідження на підприємстві підлягають вирішенню за результатами написання кваліфікаційної роботи.

5) уточнення об'єктів аналізу. Розкривається економічна сутність обраних об'єктів аналізу та описуються передумови необхідності їх оцінки та діагностики в сучасних умовах господарювання;

6) складання плану розділу та його затвердження керівником;

7) побудова методики аналізу господарської діяльності для обраного об'єкта. Основним результатом роботи є формування на основі досліджених пропозицій авторів з урахуванням останніх результатів наукових досліджень (авторефератів, дисертацій, наукових доповідей) власної методики економічного аналізу за об'єктом дослідження відповідно до її основних структурних елементів:

– *формування завдань аналізу господарської діяльності.* Відповідно до принципу цільового спрямування здійсненню аналізу господарської діяльності повинно передувати чітке формулювання, розуміння і фіксація базового цільового спрямування (головного завдання) відповідно до чого структурується аналітична робота;

– *побудова системи синтетичних і аналітичних показників, їх взаємозв'язки.* Для кожної групи аналітичних завдань формується підсистема узагальнюючих (синтетичних) і аналітичних показників, виходячи з принципу їх достатності для відповідної глибини

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

аналітичних досліджень. Водночас, встановлюються взаємозв'язки між показниками, алгоритми їх розрахунку та рівні значень. Система показників для розв'язання будь-якого аналітичного завдання визначається характером дослідження причинно-наслідкових зв'язків;

– *виявлення факторів, які впливають на зміну показників*. Зміна кожного показника відбувається під впливом чітко визначених економічних, організаційно-технічних, соціально-екологічних та інших факторів;

– *формування інформаційної бази аналітичних досліджень*. Джерелами інформації аналізу господарської діяльності є дані бухгалтерського обліку, планові (прогнози), нормативно-довідкові дані, дані спеціальних обстежень тощо. Кількість і якість інформації повинна відповідати вимогам системних аналітичних досліджень згідно з цільовим спрямуванням, завданнями та глибиною економічного аналізу. Якщо потрібна інформація відсутня, її необхідно отримати всіма можливими способами, оскільки ефективність методики аналізу визначається можливостями його інформаційного забезпечення;

– *вибір методичних прийомів аналізу господарської діяльності* (порівняння, абсолютні, відносні, середні величини, ряди динаміки, індекси, групування, балансове узагальнення, графічний і табличний метод, евристичні прийоми, економіко-математичні методи, факторний аналіз тощо (детальніше див. [21, с. 84-178])), *їх систематизація, формування етапів аналізу*. Завданням студента є максимально використати отримані знання про методичні прийоми економічного аналізу для характеристики об'єкта дослідження, що буде визначати якісний рівень дослідження та оцінку його результатів (базові методи економічного аналізу, які повинні бути використані до будь-якого об'єкта дослідження – аналіз структури, аналіз динаміки, факторний аналіз найбільш значущого для потреб дослідження показника за розгорнутою моделлю).

8) визначення організаційного і технічного забезпечення економічного аналізу передбачає окреслення суб'єктів економічного аналізу, програми його проведення і технічного забезпечення за запропонованою методикою аналізу (детальніше див. [21, с. 41-53, 66-83]);

9) дослідження стану об'єктів аналізу на макроекономічному рівні. Студент повинен вміти застосовувати методичний інструментарій економічного аналізу та статистики для використання та інтерпретації статистичних даних, що дозволить отримати інформацію про стан об'єкта дослідження на макроекономічному рівні, а також сформулювати базу для порівняння отриманих економічних показників за об'єктом дослідження, визначити тенденції зміни показників, встановити місце суб'єкта господарювання в зовнішньому середовищі.

Наприклад: при аналізі забезпеченості підприємства трудовими ресурсами та ефективності їх використання можуть бути використані дані про рівень зайнятості населення за статтю, віковими групами та місцем проживання, рівень безробіття населення за статтю, віковими групами та місцем проживання, рівень економічної активності населення, основні показники ринку праці тощо. При аналізі витрат на оплату праці корисною буде інформація щодо середньої заробітної плати за видами економічної діяльності, за видами промислової діяльності, за регіонами (додаток А).

У процесі використання статистичних даних застосовуються сформовані навички економічного мислення, вміння будувати причинно-наслідкові зв'язки, розуміння перебігу економічних процесів, творчій підхід.

У процесі дослідження можуть використовуватися дані інтернет-сайтів ukrstat.gov.ua; smida.gov.ua тощо.

10) збір практичного матеріалу на конкретних підприємствах та його опрацювання передбачає отримання всіх необхідних джерел інформації по підприємству або

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

групі підприємств певної галузі для проведення аналізу господарської діяльності за запропонованою методикою;

11) визначення основних тенденцій розвитку досліджуваного підприємства або групи підприємств. Наводяться основні аналітичні показники господарської діяльності підприємства за п'ять останніх років (обсяг реалізації, ціна одиниці продукції, виручка, чистий дохід, валовий прибуток, прибутки і збитки від інших видів діяльності, загальний прибуток, чистий прибуток, собівартість реалізованої продукції, середньоспискова чисельність працівників, середньорічна вартість основних засобів, середньорічна вартість оборотних засобів, поточні зобов'язання тощо) та розрахункові показники, отримані на їх основі (фондовіддача, фондомісткість, продуктивність праці, трудомісткість, рентабельність продукції, продажу, виробництва, коефіцієнт покриття, матеріаловіддача, коефіцієнт оборотності оборотних засобів, тривалість одного обороту оборотних засобів та ін.). Зміст наданої інформації повинен показати рівень господарювання підприємства, виходячи із показників його роботи. Проведений аналіз повинен містити висновки щодо абсолютних і відносних змін показників з метою прослідковування позитивних і негативних тенденцій у діяльності підприємства.

12) апробація запропонованої методики економічного аналізу для обраного об'єкта з визначенням резервів господарювання передбачає проведення розрахунків, наведених у запропонованій методиці, на прикладі підприємства або групи підприємств певної галузі з використанням табличного і графічного прийомів економічного аналізу (детальніше див. [21, с. 111-120; 26]) та інтерпретацією результатів. За результатами розрахунків має бути розроблений проект комплексу заходів з ліквідації негативних факторів, що погіршували стан та/або ефективність використання об'єкта дослідження, і виявити невикористані резерви господарювання. Необхідним є наведення розрахунків за вибраним варіантом виявлених резервів, які б довели фактичне покращання фінансового стану підприємства в майбутньому (за даними проведеного аналізу висвітлюється методика використання його результатів у процесі діяльності підприємства, здійснюється підрахунок виявлених резервів господарювання, показується їх вплив на результати діяльності)

Апробація результатів дослідження з виявленням резервів господарювання проводиться обов'язково.

1.2. Структура розділу

Побудова розділу, присвяченого аналізу господарської діяльності, який має науково-дослідну або прикладну спрямованість, залежить від об'єкта дослідження, наявності емпіричних даних та архітектоніки дослідження. За базу може бути прийнятий наступний підхід до побудови аналітичного розділу:

РОЗДІЛ __. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ

__1. Теоретичні аспекти економічного аналізу за об'єктом дослідження

– огляд літературних джерел та нормативного регулювання економічного аналізу за об'єктом дослідження та в цілому в Україні й за кордоном, оцінка діючої практики аналізу на підприємстві (див. етапи написання розділу 2, 3, 4, 5);

– формування методики аналізу за об'єктом (див. етап написання розділу 7);

– організаційне і технічне забезпечення економічного аналізу (див. етап написання розділу 8).

__2. Застосування методики економічного аналізу за об'єктом дослідження

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

– стан об'єкта дослідження на макрорівні (країна, галузь, регіон) (див. етап написання розділу 9);

– апробація розробленої методики аналізу господарської діяльності на прикладі діяльності підприємства (див. етапи написання розділу 10, 11, 12).

Висновки до розділу (висвітлюється значення досліджуваних питань для діяльності підприємства, ступінь виконання поставлених цілей і завдань, визначаються напрями подальшого розвитку проблеми, що досліджувалася).

Зміст розділу з аналізу господарської діяльності повинен відображати творчий підхід студента до його виконання. В ході написання розділу може виникати необхідність внесення в план доповнень чи уточнень. Це допускається та передбачає консультацію з науковим керівником.

Зміст розділу необхідно висвітлювати лаконічно, без повторів і відступів від основної теми. Обов'язковою вимогою є наведення додатків, які повинні містити вихідні джерела інформації, використані для проведення розрахунків у розділі, та громіздкі (що перевищують 1 сторінку) таблиці з розрахунками або згрупованими статистичними чи вихідними даними щодо діяльності підприємства. На додатки у тексті кваліфікаційної роботи необхідно робити посилання.

1.3. Інтерпретація результатів

Якість проведеного аналізу характеризується інтерпретацією отриманих результатів.

При формуванні висновків до проведених розрахунків необхідно звертати увагу на те, що вони мають відповідати таким вимогам:

- зрозумілість і адекватність тлумачення;
- описання основних тенденцій, виявлених у результаті розрахунків;
- наявність цифрового матеріалу, що підтверджує описувані тенденції;
- не допускається застосування необґрунтованих тверджень.

За обов'язковими елементами методики економічного аналізу є рекомендована структура висновків:

1) *до аналізу структури за об'єктом*:

– визначається загальна зміна показника за яким проводиться аналіз внутрішньої будови, оцінюються абсолютні та відносні відхилення, надається оцінка розміру явища та виявленим змінам, визначаються можливі причини та наслідки;

– встановлюються елементи, які займають найбільшу питому вагу у структурі об'єкта, оцінюються зміни, які відбулися за даною складовою, визначається їх значення для об'єкта в цілому. Наприклад, в процесі аналізу структури основних засобів слід врахувати, що позитивним є перевищення питомої ваги активної частини основних засобів над питомою вагою пасивної частини основних засобів, та перевищення темпів зростання активної частини над пасивною. Для аналізу складу трудових ресурсів пріоритетним є перевищення частки та темпів зростання промислово-виробничого персоналу над іншими категоріями працівників. Значна частка матеріальних витрат у структурі собівартості дозволяє зробити висновок про матеріаломісткість продукції, що зумовлює її залежність від рівня інфляції, цінової політики постачальників, своєчасності та ритмічності поставок, наявності резервних запасів сировини та матеріалів для забезпечення безперебійного функціонування тощо;

– надається оцінка за кожною складовою, визначаються відхилення, відзначається їх участь у формуванні розміру та зміни загального показника. За кожною складовою зазначаються можливі причини та наслідки їх змін, при можливості зазначаються рекомендації щодо усунення негативних змін та їх наслідків, пропозиції щодо

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

подальшого покращення діяльності підприємства на основі проведеного аналізу. Одним з результатів аналізу структури є визначення напрямів подальших аналітичних досліджень (таких досліджень потребують складові, за якими спостерігаються різкі необґрунтовані зміни як за абсолютними характеристиками, так і в питомій вазі).

2) до аналізу динаміки за об'єктом:

– за можливістю визначається загальна тенденція зміни показника (або відмічається відсутність стійких тенденцій). При цьому тенденція може бути до зростання (збільшення) або до спадання (зменшення), позитивною або негативною, стійкою або нестійкою. Надається оцінка виявленим змінам з точки зору їх впливу на розвиток об'єкта дослідження та результати діяльності підприємства в цілому. Зазначаються можливі наслідки;

– визначається найсуттєвіше зростання показників за базисним і ланцюговим способом розрахунку, надається оцінка, встановлюються умови внутрішнього та зовнішнього середовища, які спричинили дані зміни;

– визначається найсуттєвіше спадання показників за базисним та ланцюговим способом розрахунку, надається оцінка, встановлюються умови внутрішнього та зовнішнього середовища, які спричинили дані зміни, визначаються причини;

– узагальнюються результати проведеного аналізу на основі вивчення причинно-наслідкових зв'язків, вказуються можливі заходи щодо подолання негативних тенденцій та рекомендації щодо пролонгації або підсилення дії позитивних тенденцій.

3) до факторного аналізу:

– приводиться характеристика результативного показника, його економічний зміст, значення для аналізу за об'єктом дослідження та оцінки діяльності підприємства в цілому. Наводиться загальна зміна результативного показника, надається оцінка виявлених відхилень, вказуються можливі наслідки для діяльності підприємства;

– визначаються фактори, які спричинили негативний вплив на зміну результативного показника, вказуються можливі причини зміни цих факторів і рекомендації щодо усунення негативного впливу;

– визначаються фактори, які спричинили позитивний вплив на результативний показник, встановлюються причини їх зміни, можливості щодо збереження позитивних тенденцій та їх примноження;

– визначаються фактори, які здійснили вирішальний вплив на зміну результативного показника, на основі визначення розміру впливу та питомої ваги впливу на загальну зміну результативного показника;

– надаються загальні пропозиції та рекомендації щодо усунення негативних змін, збереження позитивних тенденцій, виявляються резерви підвищення ефективності господарської діяльності.

4) до основних аналітичних показників діяльності підприємства:

– зазначається загальна зміна досліджуваного показника (абсолютне та відносне відхилення) (наприклад, валовий прибуток зріс на 10 тис. грн. або 27 %);

– для прибуткових і розрахункових показників вказується чи є зміна досліджуваного показника позитивною чи негативною і чому (наприклад, зростання валового прибутку є позитивною тенденцією і свідчить про покращення основного виду діяльності; зменшення матеріаловіддачі на 0,2 є негативною тенденцією, оскільки у звітному періоді підприємство отримало на 0,20 грн. менше чистого доходу від 1 грн. понесених матеріальних витрат);

– зазначаються основні чинники, які вплинули на зміну досліджуваного показника (наприклад, зростання валового прибутку могло бути зумовлене або збільшенням обсягів реалізованої продукції, або зростанням відпускнуої ціни одиниці продукції, або зменшенням собівартості одиниці продукції (за рахунок введення ресурсозберігаючих технологій) тощо) та можливі наслідки такої зміни;

– всі показники аналізуються не ізольовано один від одного, а у взаємозв’язку та взаємозалежності;

– надаються рекомендації управлінському персоналу щодо усунення негативних змін, збереження позитивних тенденцій, виявляються резерви підвищення ефективності господарської діяльності.

1.4. Вимоги до оформлення таблиць і рисунків

Використанням табличного і графічного прийомів економічного аналізу вимагає дотримання певних вимог щодо оформлення результатів.

Оформлення таблиць. Таблиці, розміщені в тексті роботи, нумеруються арабськими цифрами і обов’язково містять назву. Над лівим верхнім кутом таблиці перед заголовком розміщують надпис “Таблиця” і вказують номер. За текстом роботи розміщують лише таблиці, необхідні для викладення змісту питань. Таблиця, що наведена в тексті, має бути невеликою за розміром. Вона розміщується безпосередньо після тексту, де про неї згадується вперше або на наступній сторінці; на таблицю має бути посилання в тексті. Громіздкі таблиці, що не підлягають скороченню, а також містять вихідні дані або проміжні розрахунки, слід розмістити в додатках.

Якщо таблиця переноситься на наступну сторінку, її назву не треба повторювати. У цьому випадку шапка таблиці повторюється на наступній сторінці, над нею вказують “Продовження таблиці ...”:

Продовження табл. 1.

1	2	3	4	5

Назва таблиці, заголовки рядків і граф мають бути короткими, точними. У назві таблиці потрібно вказати її зміст, територію (або назву підприємства, організації, установи), аналізований період. Заголовки граф наводять у називному відмінку однини.

Розташування цифрового матеріалу в таблицях повинно бути у правому нижньому куті таблиці. При цьому необхідно дотримуватися відповідності розрядів цифр:

- натуральні, вартісні показники відображають з точністю до 0,1;
- проценти і коефіцієнти – до 0,01.

У таблиці не має бути пустих клітинок. Тому при заповненні таблиць, крім цифр, користуються умовними позначеннями:

- якщо інформація відсутня – ставлять три крапки або пишуть “немає даних”;
- якщо явище не мало місця – ставлять тире;
- якщо показник не має сенсу – ставлять знак “X”;
- якщо дані є, але їх числові значення менші прийнятої в таблиці точності – ставлять 0,0.

Для наочності таблиці громіздкі цифри слід округлювати до одиниць більшої розмірності. Якщо дані таблиці запозичені, то обов’язково робиться посилання на

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

використане джерело. Якщо цифрові дані в таблицях мають різні одиниці виміру, то їх треба показати в заголовку кожної графі або за кожним показником окремо.

Оформлення ілюстрацій. Ілюстрації (рисунки, графіки, схеми, діаграми) розміщують, як і таблиці, безпосередньо після тексту, в якому про них вперше згадується, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання.

Назву розміщують під ілюстрацією (рисунком) по середині, починаючи з надпис "Рис." і відповідного номеру за порядком.

Графіки, схеми мають бути виконані охайно й технічно грамотно. Виділення окремих сегментів або ліній на графіку здійснюється різною штриховкою, різними типами зображень ліній, але одним кольором, тим же, що й основний текст.

Рисунки не повинні мати зайвих зображень, які не пояснюються в тексті.

Детальніша інформація щодо застосування табличного і графічного прийомів економічного аналізу наведена у [21, с. 111-120, 26].

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕННЯ З УРАХУВАННЯМ СПЕЦИФІКИ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ОБ'ЄКТА

Залежно від об'єкта дослідження (теми кваліфікаційної роботи), можна обрати такі напрями побудови методики економічному аналізу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Рекомендовані напрями побудови методики економічному аналізу залежно від об'єкта дослідження

№ з/п	Об'єкт дослідження	Напрями дослідження у розділі, присвяченому економічному аналізу
1	2	3
Активи		
1.	Активи оборотні	Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та оцінка ефективності їх використання Оцінка майнового потенціалу підприємства Аналіз ділової активності підприємства Бухгалтерський облік та економічний аналіз оборотного немонетарного капіталу підприємства Див. наукові напрацювання Кравченко Т.В., Юхименко-Назарук І.А., Масловської А.Ю.
2.	Активи необоротні	Аналіз наявності та ефективності використання основних засобів і нематеріальних активів підприємства Оцінка майнового потенціалу підприємства Бухгалтерський облік та аналіз ренти: теорія і методологія Бухгалтерський облік і аналіз операцій з нерухомістю в умовах трансформації відносин власності Див. наукові напрацювання Бондарчука В.В., Осадчої Т.С.
3.	Грошові кошти	Аналіз руху та ефективності використання грошових коштів. Визначення оптимального залишку грошових коштів
4.	Дебіторська заборгованість	Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості (Аналіз ділової активності) Бухгалтерський облік і аналіз операцій за розрахунками з покупцями та замовниками Обліково-аналітичне забезпечення управління сек'юритизацією активів Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу Див. наукові напрацювання Дріги О.П., Макарович В.К.
5.	Заробітна плата, трудові ресурси, колективний договір	Аналіз ефективності використання трудових ресурсів Обліково-аналітичне забезпечення управління трудовими ресурсами на підприємствах олійно-жирової галузі України Див. наукові напрацювання Покин'ячереда В.В.
6.	Інвестиції	Аналіз інвестиційної діяльності підприємства Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної безпеки підприємств Обліково-аналітичне забезпечення управління венчурним фінансуванням інноваційних підприємств Бухгалтерський облік та аналіз господарської діяльності підприємств в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України Див. наукові напрацювання Усатенко О.В., Берляк Г.В., Яковець Г.Ю., Измайлова Я.О.
Пасиви		
7.	Капітал власний	Аналіз фінансової стійкості підприємства Бухгалтерський облік і аналіз формування та змін власного капіталу: організація й методика Див. наукові напрацювання Варічевої Р.В.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

Продовження табл. 2.1

1	2	3
8.	Капітал залучений	Аналіз фінансової стійкості підприємства Бухгалтерський облік і аналіз формування та використання позикового капіталу Див. наукові напрацювання Зелениної О.О.
9.	Кредиторська заборгованість	Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості (Аналіз ділової активності) Розвиток аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання Див. наукові напрацювання Виговського В.Г.
<i>Результати діяльності</i>		
10.	Фінансові результати	Аналіз фінансових результатів Бухгалтерський облік і аналіз маржинального доходу: теоретико-методичні засади Див. наукові напрацювання Назаренко Т.П.
11.	Витрати	Аналіз витрат підприємства Аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток” Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на надання благодійної допомоги як елементом соціального капіталу підприємства Облік і аналіз витрат маркетингової діяльності Див. наукові напрацювання Мазуренко О.М, Назаренко Т.П., Чухліб О.А., Сивак О.Б., Лукана О.М.
12.	Доходи	Аналіз фінансових результатів Див. наукові напрацювання Назаренко Т.П.
<i>Процеси</i>		
13.	Виробництво	Аналіз виробництва продукції Аналіз взаємозв'язку “витрати-обсяг-прибуток” Бухгалтерський облік і аналіз маржинального доходу: теоретико-методичні засади Облік і аналіз виробничих витрат в умовах бюджетування: теорія і практика Бухгалтерський облік та аналіз загальновиробничих витрат: теорія, методика, організація Бухгалтерський облік і аналіз загальновиробничих витрат на великих промислових підприємствах Див. наукові напрацювання Іваненко В.О., Юрківської Л.Й., Чухліб О.А., Іванюти О.В.
	Реалізація	Аналіз реалізації продукції Див. наукові напрацювання Юрківської Л.Й., Назаренко Т.П.
<i>Інші</i>		
14.	Звітність	Аналіз фінансового стану Визначення нормативів фінансових показників за методом числа Фібоначі [28] Облікове забезпечення формування та аналізу статистичної звітності з виробництва продукції промислових підприємств Див. наукові напрацювання Іваненко В.О., Мороз Ю.Ю.
15.	Страховання	Оцінка ризиків діяльності підприємства
16.	Фінансовий потенціал	Аналіз фінансового стану Економічний аналіз фінансового потенціалу лісогосподарських підприємств Визначення нормативів фінансових показників за методом числа Фібоначі [28] Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств Див. наукові напрацювання Мулик Я.І.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Продовження табл. 2.1

1	2	3
17.	Економічний потенціал	Оцінка майнового стану Оцінка ліквідності та платоспроможності Аналіз фінансової стійкості підприємства Бухгалтерський облік та аналітичне забезпечення моніторингу економічного потенціалу підприємства Див. наукові напрацювання Мороз Ю.Ю.
18.	Безпека	Обліково-аналітичне забезпечення управління економіко-екологічною безпекою підприємств Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної безпеки підприємств Див. наукові напрацювання Грицишена Д.Л., Берляк Г.В.
19.	Банкрутство	Оцінка неплатоспроможності та ймовірності банкрутства підприємства
20.	Ризики	Бухгалтерський облік та аналіз операцій хеджування валютних ризиків Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу Бухгалтерський облік та економічний аналіз наслідків надзвичайних ситуацій Див. наукові напрацювання Ксендзук В.В., Макарович В.К., Поляк К.Ю.
21.	Договірні зобов'язання	Аналіз виконання договірних зобов'язань
22.	Якість продукції	Аналіз якості продукції Див. наукові напрацювання Пархоменка В.М.
23.	Лізинг	Аналіз лізингових операцій
24.	Галузеві теми	Економічний аналіз лісогосподарської діяльності Економічний аналіз фінансового потенціалу лісогосподарських підприємств Обліково-аналітичне забезпечення управління трудовими ресурсами на підприємствах олійно-жирової галузі України Бухгалтерський облік та аналіз автотранспортних послуг в умовах лізингу Стратегічний аналіз фінансового потенціалу туристичного підприємства: теорія, методологія, організація Див. наукові напрацювання Лисичко А.М., Покин'ючі В.В., Клименка І.В., Саух І.В., Дзюбенка О.М.
	Теми на прикладі діяльності корпорацій, товариств	Стратегічний аналіз Аналіз економічної доданої вартості (EVA) Бухгалтерський облік та аналіз ресурсного потенціалу корпорацій Економічний аналіз діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії Див. наукові напрацювання Іваненко В.О., Мороз Ю.Ю., Олійник О.В., Райковської І.Т., Шевченко Л.Я., Зоріна О.А.
25.	Інновації	Бухгалтерський облік і аналіз операцій зі створення та впровадження інноваційних банківських продуктів Обліково-аналітичне забезпечення управління венчурним фінансуванням інноваційних підприємств Бухгалтерський облік та аналіз господарської діяльності підприємств в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України Див. наукові напрацювання Яковець Г.Ю., Ізмайлова Я.О.

Під час побудови власної методики аналізу об'єкта дослідження необхідно використовувати останні напрацювання вчених у цій сфері. Для цього опрацьовуються автореферати та дисертації за напрямом дослідження.

Остаточне рішення щодо вибору напрямів аналізу за досліджуваним об'єктом може бути прийняте після огляду проблемних питань, що піднімаються в наукових публікаціях і виникають на практиці, а також потребує консультування з науковим керівником кваліфікаційної роботи.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

3.1. Навчальні видання

1. Андреева Г.И. Экономический анализ: Навч.-метод. посіб. / Андреева Г.И. – К.: Знання, 2008. – 263 с.
2. Андрийчук В.Г. Эффективность деятельности аграрных предприятий: теория, методика, анализ / Андрийчук В.Г. – К. : КНЕУ, 2005. – 292с.
3. Аристова А.М. Экономический анализ деятельности финансовых посредников: навч. посібник / Аристова А.М. – К. : [КНТЕУ], 2009. – 331с.
4. Баканов М.И. Теория экономического анализа: Учебник / Баканов М.И., Мельник М.В., Шеремет А.Д.; Под ред. М.И. Баканова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 536 с.
5. Баканов М.И. Теория экономического анализа: Учебник / Баканов М.И., Шеремет А.Д. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 416 с.
6. Банк В.Р. Финансовый анализ: Учеб. пособие / Банк В.Р., Банк С.В., Тараскина А.В. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 344 с.
7. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Бернштейн Л.А.: Пер. с англ. И.И. Елисеева / Гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624 с.
8. Болюх М.А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности бюджетных учреждений: навч. посібник / Болюх М.А., Заросило А.П. – К.: КНЕУ, 2008. – 342 с.
9. Экономический анализ торговой деятельности: Навч. посіб. / Гринів Б.В. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
10. Экономический анализ: Навч. посібник / За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – 2-е вид., доп. і перер. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
11. Экономический анализ: Підручник / Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К., 2008. – 487 с.
12. Ивахненко В.М. Курс экономического анализа: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Ивахненко В.М., Горбатюк М.І. – Вид. 3-тє, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 302 с.
13. Канке А.А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учебное пособие / Канке А.А., Кошечкина И.П. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИД “Форум”: ИНФРА-М, 2008. – 288 с.
14. Карлин, Томас П. Анализ финансовых отчетов: (На основе GAAP): Учебник / Карлин, Томас П., Макмин, Альберт Р.Ш.: Пер. 4-го англ. изд. – М.: Изд. дом “ИНФРА-М”, 1998. – 447 с.
15. Ковалев В.В. Финансовый анализ / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 250 с.
16. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: Учебное пособие / Под ред. д.э.н., проф. М.А. Вахрушиной. – М.: Вузовский учебник, 2008. – 463 с.
17. Ловінська Л.Г. Методика фінансового аналізу (зарубіжний досвід) / Ловінська Л.Г. – К.: Аудит-Інформ, 1993. – 22 с.
18. Любушин Л.П. Экономический анализ: Учеб. пособие. – 2-е изд., перер. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 433 с.
19. Мних Є.В. Экономический анализ: Підручник / Мних Є.В. – К., 2011. – 630 с.
20. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Мних Є.В., Барабаш Н.С. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 412 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

21. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Мошенський С.З., Олійник О.В.; За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2007. – 704 с.
22. Панков Д.А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах / Панков Д.А. – Мн.: ИП “Экоперспектива”, 1998. – 238 с.
23. Ричард Томас. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности / Ричард Томас.: Пер. с англ. – М.: “Дело и Сервис”, 1999. – 432 с.
24. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / Ришар Ж. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 376 с.
25. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие / Г.В. Савицкая. – 7-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Новое знание, 2002. – 704 с.
26. Статистика: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 280 с.
27. Стоун Д. Бухгалтерский учет и финансовый анализ / Стоун Д. – К.: КНЕУ, 1998. – 300 с.
28. Сухова Л.Ф. РНБаланс как эталон оценки финансовой деятельности / Сухова Л.Ф., Любенкова Е.П., Урядова Т.Н. – М.: Финансы и статистика. – 2007. – 48 с.
29. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Цал-Цалко Ю.С. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
30. Чернышева Ю.Г. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / Чернышева Ю.Г., Кочергин А.Л. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 443 с.
31. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / Шеремет А.Д., Негашев Е.В. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 208 с.
32. Экономический анализ: Основы теории. Комплексный анализ хозяйственной деятельности организации: Учебник / Под ред. Н.В. Войтоловского, А.П. Калининой, И.И. Мазуровой. – М.: Высшее образование, 2005. – 509 с.
33. Экономический анализ: Учеб. пособие для студентов вузов / А.А. Максютков. – М.: ЮРИНТИ-ДАНА, 2005. – 543 с.

3.2. Наукові праці

(сайти zsas.zhitomir.org; nbuv.gov.ua)

34. Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / С.В. Андрос. – К., 2010. – 20 с.
35. Бакун Ю.В. Облік, аналіз та аудит запасів на підприємствах торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Бакун Ю.В. – К., 2002. – 20 с.
36. Варічева Р.В. Бухгалтерський облік і аналіз формування та змін власного капіталу: організація й методика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Варічева Р.В. – Житомир, 2012. – 20 с.
37. Зеленіна О.О. Бухгалтерський облік і аналіз формування та використання позикового капіталу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Зеленіна О.О. – Житомир, 2012. – 20 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

38. Іваненко В.О. Облікове забезпечення формування та аналізу статистичної звітності з виробництва продукції промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Іваненко В.О. – Житомир, 2011. – 20 с.

39. Кравченко Т.В. Аналіз соціально-економічної ефективності формування та використання оборотного капіталу в управлінні підприємством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Кравченко Т.В. – Житомир, 2010. – 20 с.

40. Мазуренко О.М. Бухгалтерський облік та аналіз загальновиробничих витрат: теорія, методика, організація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Мазуренко О.М. – Житомир, 2010. – 20 с.

41. Мороз Ю.Ю. Бухгалтерський облік та аналітичне забезпечення моніторингу економічного потенціалу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Ю.Ю. Мороз. – Житомир, 2012. – 38 с.

42. Назаренко Т.П. Бухгалтерський облік і аналіз маржинального доходу: теоретико-методичні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Назаренко Т.П. – Житомир, 2011. – 20 с.

43. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: теорія, методологія, організація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Олійник О.В. – К., 2008. – 36 с.

44. Пархоменко В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку, контролю та аналізу витрат на якість продукції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Пархоменко В.М. – Житомир, 2011. – 36 с.

45. Райковська І.Т. Організація і методика економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Райковська І.Т. – К., 2007. – 20 с.

46. Чухліб О.А. Облік і аналіз виробничих витрат в умовах бюджетування: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Чухліб О.А. – Житомир, 2011. – 20 с.

47. Шеверя Я.В. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Шеверя Я.В. – Житомир, 2011. – 20 с.

48. Юрківська Л.Й. Економічний аналіз маркетингової діяльності підприємств: теоретико-методичні та організаційні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / Юрківська Л.Й. – Житомир, 2010. – 20 с.

Шевченко Л.Я. Бухгалтерський облік та аналіз ресурсного потенціалу корпорацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук:

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” /
Л.Я. Шевченко. – Житомир, 2013.- 20 с.

Зоріна О. А.

Економічний аналіз діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / О. А. Зоріна; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2013. - 37 с.

Бондарчук В. В.

Бухгалтерський облік і аналіз операцій з нерухомістю в умовах трансформації відносин власності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / В. В. Бондарчук; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2014. - 20 с.

Масловська А. Ю.

Бухгалтерський облік та економічний аналіз оборотного немонетарного капіталу підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / А. Ю. Масловська; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2014. - 21 с.

Іванюта О. В.

Бухгалтерський облік і аналіз загальновиробничих витрат на великих промислових підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О. В. Іванюта; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2014. - 21 с.

Покинйчереда В. В.

Обліково-аналітичне забезпечення управління трудовими ресурсами на підприємствах олійно-жирової галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / В. В. Покинйчереда; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 20 с.

Клименко І. В.

Бухгалтерський облік та аналіз автотранспортних послуг в умовах лізингу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / І. В. Клименко; Житомир. держ. технолог. ун-т. - Житомир, 2015. – 20 с.

Мулик Я. І.

Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Я. І. Мулик; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 21 с.

Гнилицька Л. В.

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : монографія / Л. В. Гнилицька; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2012. - 305 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

Ксендзук В. В.

Бухгалтерський облік та аналіз операцій хеджування валютних ризиків : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / В. В. **Ксендзук**; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 21 с.

Берляк, Галина Валеріївна.

Обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної безпеки підприємств [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Берляк Галина Валеріївна ; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 21 с.

Макарович, Вікторія Костянтинівна.

Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками факторингового бізнесу [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Макарович Вікторія Костянтинівна ; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 20 с.

Яковець, Ганна Юріївна.

Обліково-аналітичне забезпечення управління венчурним фінансуванням інноваційних підприємств [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Яковець Ганна Юріївна ; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2015. - 20 с.

Грицишен, Дмитрій Олександрович.

Обліково-аналітичне забезпечення управління економіко-екологічною безпекою підприємств [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / Грицишен Дмитрій Олександрович ; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир, 2016. - 40 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

3.4. Статистичні збірники (сайт <http://ukrstat.gov.ua/Публікації>)

3.4.1. Зведено-статистичний аналіз

49. Статистичний збірник “Україна у цифрах”
50. Збірник “Статистичний щорічник України”
51. Статистичний збірник “Україна”
52. Статистичний збірник “Україна та країни СНД”
53. Доповідь “Про соціально-економічне становище України”
54. Повідомлення державної служби статистики України “Соціально-економічне становище України”

3.4.2. Регіональна статистика

55. Статистичний збірник “Регіони України”

3.4.3. Статистика макроекономічних показників

56. Статистичний збірник “Національні рахунки України”
57. Статистичний збірник “Таблиця “витрати–випуск” України у цінах споживачів”
58. Статистичний збірник “Таблиця “витрати–випуск” України в основних цінах”
59. Статистичний збірник “Доходи та витрати населення за регіонами України”
60. Статистичний збірник “Валовий регіональний продукт”
61. Статистичний збірник “Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України”
62. Статистичний бюлетень “Національні рахунки України”

3.4.4. Статистика цін

63. Статистичний збірник “Індекси споживчих цін”
64. Статистичний збірник “Індекси цін виробників”

3.4.5. Статистика енергетики

65. Статистичний бюлетень “Результати використання котельно-пічного палива, теплоенергії та електроенергії”
66. Статистичний бюлетень “Залишки та використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти”
67. Статистичний збірник “Паливно-енергетичні ресурси України”

3.4.6. Статистика промисловості

68. Статистичний збірник “Промисловість України”
69. Статистичний бюлетень “Про основні показники роботи промисловості України”
70. Статистичний бюлетень “Про основні показники роботи газового господарства України”
71. Статистичний бюлетень “Про основні показники роботи опалювальних котелень і теплових мереж України”
72. Статистичний бюлетень “Про основні показники роботи водопровідного господарства України”
73. Статистичний бюлетень “Виробництво і споживання електроенергії та окремі техніко-економічні показники роботи електростанцій в Україні”
74. Статистичний бюлетень “Виробництво промислової продукції за видами в Україні”
75. Статистичний збірник “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності”

3.4.7. Статистика інвестицій та будівництва

76. Статистичний збірник “Житлове будівництво в Україні”

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

77. Статистичний збірник “Введення в експлуатацію об’єктів соціальної сфери та окремих виробничих потужностей в Україні”

78. Статистичний бюлетень “Надходження та освоєння інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку України за інвестиційними проектами”

79. Статистичний бюлетень “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності”

80. Статистичний бюлетень “Введення в експлуатацію житла в Україні”

81. Статистичний бюлетень “Стан будівель та споруд незавершеного будівництва”

82. Статистичний бюлетень “Капітальні інвестиції в Україні”

83. Статистичний бюлетень “Основні засоби України”

3.4.8. Статистика сільського господарства та навколишнього середовища

84. Статистичний збірник “Валова продукція сільського господарства України”

85. Статистичний збірник “Сільське господарство України”

86. Статистичний збірник “Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України”

87. Статистичний збірник “Рослинництво України”

88. Статистичний збірник “Тваринництво України”

89. Статистичний збірник “Довкілля України”

90. Статистичний збірник “Рибне господарство України”

91. Статистичний бюлетень “Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур”

92. Статистичний бюлетень “Валова продукція сільського господарства України”

93. Статистичний бюлетень “Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві”

94. Статистичний бюлетень “Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах”

95. Статистичний бюлетень “Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості”

96. Статистичний бюлетень “Основні показники сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості”

97. Статистичний бюлетень “Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай”

98. Статистичний бюлетень “Стан тваринництва в Україні”

99. Статистичний бюлетень “Збирання урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в регіонах України”

100. Статистичний бюлетень “Збирання врожаю сільськогосподарських культур та проведення інших польових робіт”

101. Статистичний бюлетень “Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами”

102. Статистичний бюлетень “Заповідники та національні природні парки України”

103. Статистичний бюлетень “Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства”

104. Статистичний бюлетень “Наявність і надходження зернових та олійних культур на підприємства, що займаються їх зберіганням та переробкою”

105. Статистичний бюлетень “Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами”

106. Статистичний бюлетень “Ведення мисливського господарства”

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

107. Статистичний бюлетень “Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферу від пересувних джерел”

108. Доповідь “Сільське господарство України”

109. Доповідь “Довкілля України”

3.4.9. Статистика ринкових нефінансових послуг, транспорту, зв’язку та ІКТ

110. Статистичний збірник “Транспорт і зв’язок в Україні”

111. Статистичний бюлетень “Стан і розвиток зв’язку в Україні”

112. Статистичний бюлетень “Експорт, імпорт і транзит вантажів в Україні”

113. Статистичний бюлетень “Переробка вантажів у морських (річкових) портах (причалах) України”

114. Статистичний бюлетень “Наявність та основні показники роботи споруд для приймання, пропуску, відведення та очищення стічних вод”

3.4.10. Міжгалузєва статистика підприємств

115. Статистичний збірник “Діяльність суб’єктів господарювання”

116. Статистичний збірник “Діяльність суб’єктів малого підприємництва”

3.4.11. Статистика зовнішньої торгівлі

117. Статистика зовнішньої торгівлі

118. Статистичний збірник “Зовнішня торгівля України”

119. Статистичний збірник “Співробітництво між Україною та країнами ЄС”

120. Статистичний бюлетень “Співробітництво між Україною та країнами ЄС”

3.4.12. Статистика оптової й роздрібної торгівлі

121. Статистичний бюлетень “Обсяги продажу та ціни основних сільськогосподарських продуктів на міських ринках (за вибіркоким колом міст)”

122. Статистичний бюлетень “Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств”

123. Статистичний бюлетень “Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств за товарними групами”

124. Статистичний бюлетень “Продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі”

125. Статистичний збірник “Роздрібна торгівля України”

126. Статистичний бюлетень “Продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства” (I том (роздрібний товарооборот підприємств); II том (товарна структура); III том (товарні запаси))

3.4.13. Статистика населення

127. Демографічний щорічник “Населення України”

128. Статистичний збірник “Чисельність наявного населення України”

129. Статистичний збірник “Розподіл постійного населення України за статтю та віком”

3.4.14. Статистика праці

130. Статистичний збірник “Праця України”

131. Статистичний збірник “Економічна активність населення України”

132. Статистичний бюлетень “Стан умов праці найманих працівників”

133. Статистичний бюлетень “Кількість державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування”

134. Статистичний бюлетень “Витрати на робочу силу”

135. Публікація “Зовнішня трудова міграція населення України”

136. Доповідь “Ринок праці”

3.4.15. Статистика соціальних послуг

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Статистика соціальних програм

137. Статистичний збірник “Соціальні індикатори рівня життя населення”
 138. Статистичний збірник “Соціальний захист населення України”
 139. Статистичний збірник “Жінки і чоловіки в Україні”
 140. Статистичний збірник “Діти, жінки та сім’я в Україні”
 141. Статистичний збірник “Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства”
 142. Статистичний бюлетень “Регіональний людський розвиток”
 143. Статистичний бюлетень “Діяльність підприємств сфери послуг”
 144. Статистичний бюлетень “Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України”

Допоміжні (сателітні) рахунки

145. Статистичний бюлетень “Національні рахунки освіти в Україні у 2008-2010 роках”
 146. Статистичний бюлетень “Національні рахунки охорони здоров’я (НРОЗ) України”
 147. Статистичний бюлетень “Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) в Україні”
 148. Статистика нерухомості
 149. Статистичний бюлетень “Житловий фонд України”
 150. Статистичний бюлетень “Квартирний облік та кількість наданих квартир в Україні”

Статистика освіти

151. Статистичний бюлетень “Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України”
 152. Статистичний бюлетень “Загальноосвітні навчальні заклади України”
 153. Статистичний бюлетень “Підготовка наукових кадрів”
 154. Статистичний бюлетень “Продовження навчання та здобуття професії”
 155. Статистичний бюлетень “Дошкільні навчальні заклади України”

Статистика охорони здоров’я

156. Статистичний бюлетень “Травматизм на виробництві”
 157. Статистичний бюлетень “Заклади охорони здоров’я та захворюваність населення України”
 158. Статистичний бюлетень “Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку”
 159. Статистичний бюлетень “Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні”

Статистика культури

160. Статистичний бюлетень “Виставкова діяльність в Україні”
 161. Статистичний бюлетень “Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України”
 162. Статистичний бюлетень “Засоби масової інформації та книговидавництва в Україні”

Статистика туризму

163. Статистичний збірник “Готелі та інші місця для тимчасового проживання”
 164. Статистичний бюлетень “Туристична діяльність в Україні”
 165. Статистичний бюлетень “Колективні засоби розміщування в Україні”

Правова та політична статистика

166. Статистичний бюлетень “Адміністративні правопорушення в Україні”
 167. Статистичний бюлетень “Громадські організації в Україні у 2010 році”
 168. Статистичний збірник “Злочинність в Україні”

3.4.16. Статистика науки та інновацій

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

169. Статистичний збірник “Наукова та інноваційна діяльність в Україні”

170. Статистичний бюлетень “Обчислювальна техніка в Україні”

171. Доповідь “Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2010 років (за міжнародною методологією)”

172. Доповідь “Створення та використання високих технологій та об’єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2011 році”

3.4.17. Обстеження умов життя домашніх господарств

173. Статистичний збірник “Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів”

174. Статистичний збірник “Самооцінка населенням стану здоров’я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги”

175. Статистичний збірник “Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України”

176. Статистичний збірник “Витрати і ресурси домогосподарств України”

177. Доповідь “Витрати і ресурси домогосподарств України” (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)

178. Доповідь “Самооцінка населенням стану здоров’я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги” (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)

179. Доповідь “Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг” (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)

180. Доповідь “Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України”

181. Доповідь “Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів” (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)

182. Доповідь “Соціально-економічне становище домогосподарств України” (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)

183. Доповідь “Наявність в домогосподарствах товарів тривалого користування (за матеріалами вибіркового опитування домогосподарств)”

ДОДАТКИ

Додаток А

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНІ

А1. Статистичний аналіз обсягів виробленої і реалізованої промислової продукції

Основою життя і розвитку суспільства є виробництво матеріальних благ, адже створена різними галузями економіки продукція є джерелом задоволення потреб окремих громадян, соціальної сфери, економіки в цілому.

Для узагальнення інформації щодо обсягів виробленої продукції на макрорівні використовуються два рівні показників і два методи оцінки. Так, для економіки в цілому обсяги виробництва вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом (ВВП) у ринкових цінах, а для інституційних секторів (згідно Класифікації інституційних секторів економіки (КІСЕ)¹) і видів економічної діяльності (згідно Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД)²) – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю (ВДВ).

Ефективне управління виробничою діяльністю вимагає належного інформаційного забезпечення, невід’ємною складовою якого є статистична звітність. Наведена в ній інформація, що базується на даних бухгалтерського обліку, є основою для прийняття ефективних управлінських рішень на мікро- і макрорівнях економіки, дає можливість зробити висновки про досягнуті результати розвитку окремих видів економічної діяльності (рис. 1).

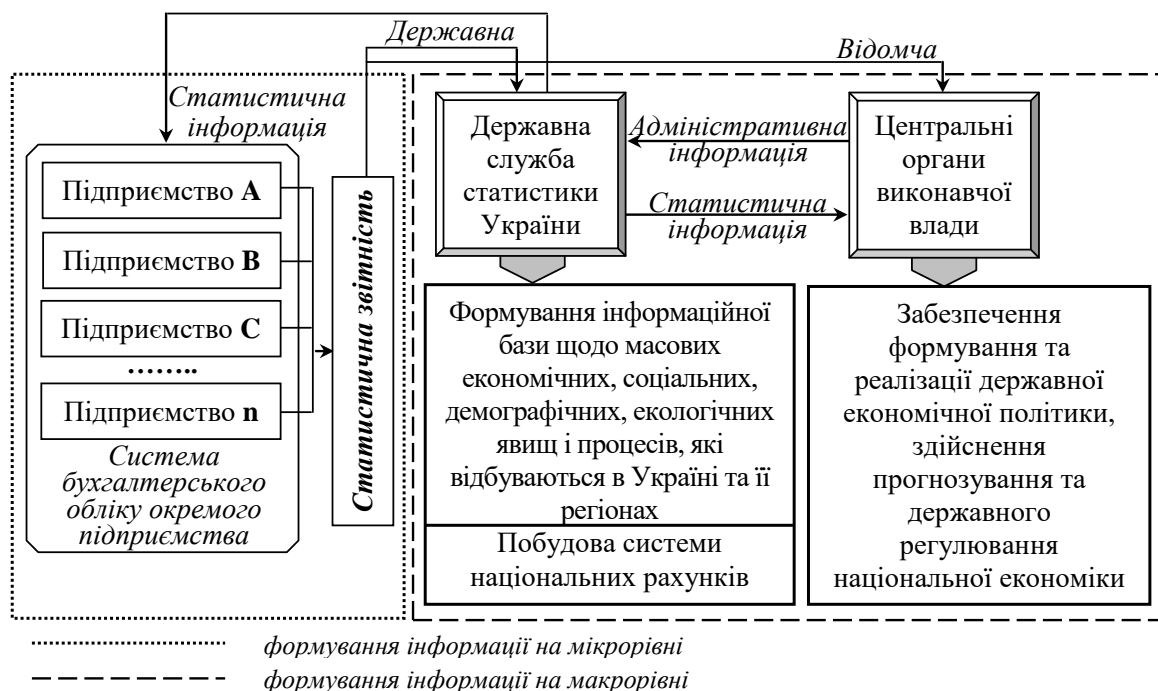

Рис. 1. Місце статистичної звітності в інформаційних потоках на мікро- та макрорівнях³

¹ Класифікація інституційних секторів економіки (КІСЕ), затверджено наказом Держкомстату України від 18.04.2005 р. № 96

² Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) (ДК 009:2005), затверджено [наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. № 375](#)

³ Іваненко В.О. Облікове забезпечення формування та аналізу статистичної звітності з виробництва продукції промислових підприємств: Наукова доповідь за дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, 08.00.09. – Житомир. – 52 с., с. 5.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Органи державної статистики, опрацьовуючи статистичну звітність, отриману від суб'єктів господарювання, узагальнюють та групують її показники за інституційними секторами економіки згідно КІСЕ⁴, видами економічної діяльності за КВЕД⁵, номенклатурою продукції, регіонами України тощо, тобто відбувається формування інформаційної бази для прогнозування та аналізу тенденцій і закономірностей соціально-економічного розвитку, а також побудови системи національних рахунків.

Також як джерело для формування статистичної інформації органами державної статистики використовуються адміністративні дані, які отримуються на підставі спостережень, проведених органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами відповідно до законодавства (наприклад, адміністративна інформація, яка надходить від Державної податкової служби, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Національного банку, Міністерства фінансів, Пенсійного фонду, Державного центру зайнятості, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань тощо). Далі зведена знеособлена статистична інформація подається у відповідні міністерства та відомства.

Так, зокрема, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, використовуючи зазначену інформацію, здійснює аналіз стану і тенденцій економічного і соціального розвитку України, її адміністративно-територіальних одиниць, розробляються пропозиції щодо пріоритетних напрямів розвитку та реформування економіки, ураховуючи принципи сталого розвитку.

Таким чином, статистична звітність є ланкою зв'язку між мікро- та макрорівнем, своєрідною інтерпретацією бухгалтерської інформації щодо економічних, соціальних, екологічних явищ та процесів, які відбуваються на окремому підприємстві, для узагальнення її на рівні регіонів, галузей економіки, країни в цілому, а також розрахунку макропоказників і забезпечення цією інформацією органів виконавчої влади для здійснення прогнозу тенденцій економічного розвитку країни, виявлення закономірностей національної економіки та визначення зв'язків між соціально-економічними явищами і процесами.

Для забезпечення держави достовірною статистичною інформацією та ефективного управління процесами, що відбуваються в соціально-економічному житті країни, проводяться статистичні дослідження, які складаються з трьох послідовних стадій: 1) статистичного спостереження; 2) зведення і групування матеріалів, отриманих в результаті спостереження; 3) обчислення узагальнюючих показників, які всебічно характеризують досліджуване явище, та їх аналіз.

При цьому, завданням статистичного дослідження є отримання інформації про соціально-економічні явища та процеси, що відбуваються на макрорівні, шляхом обробки, аналізу та підрахунку даних щодо об'єктів спостереження від окремих суб'єктів господарювання на мікрорівні.

Першою стадією статистичного дослідження є статистичне спостереження, і від того, наскільки повними і якісними виявляться зібрані дані, залежатимуть результати всього дослідження, зокрема рівень статистичної інформації та висновки, які в подальшому будуть зроблені дослідником.

⁴ Класифікація інституційних секторів економіки України, затверджена Наказом Державного комітету статистики України від 18.04.2005 р. № 96

⁵ Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) (ДК 009:2005), затверджена Наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 22.10.1996 р. N 441

На **другій стадії** статистичного дослідження у результаті проведеного спостереження одержують велику кількість матеріалу, що потребує знеособлення, узагальнення та систематизації шляхом зведення до статистичного масиву даних з подальшим її групуванням і відображенням у статистичних таблицях.

На **третій стадії** статистичного дослідження, використовуючи методи статистики (індексний метод, відносні та середні показники, ряди динаміки тощо), здійснюється наукова обробка попередньо зведених даних з метою отримання статистичної інформації, яка необхідна для розрахунку макропоказників.

Отже, статистична інформація бере свій початок від фактів господарського життя, які спочатку проходять обробку в процесі ведення бухгалтерського обліку за допомогою його елементів методу з подальшим отриманням вихідної облікової інформації, що акумулюється в системі звітних показників. Далі відбувається знеособлення та узагальнення звітної інформації окремих суб'єктів господарювання шляхом її зведення і групування в статистичні масиви з подальшою обробкою за допомогою методів статистики. Як наслідок, на виході статистичного дослідження отримується статистична інформація, яка є сукупністю статистичних даних, що відображають соціально-економічні явища і процеси країни та використовуються в процесі управління економікою та суспільним життям. Отже, статистична інформація бере свій початок від фактів господарського життя, які спочатку проходять обробку в процесі ведення бухгалтерського обліку за допомогою його елементів методу з подальшим отриманням вихідної облікової інформації, що акумулюється в системі звітних показників. Далі відбувається знеособлення та узагальнення звітної інформації окремих суб'єктів господарювання шляхом її зведення і групування в статистичні масиви з подальшою обробкою за допомогою методів статистики. Як наслідок, на виході статистичного дослідження отримується статистична інформація, яка є сукупністю статистичних даних, що відображають соціально-економічні явища і процеси країни та використовуються в процесі управління економікою та суспільним життям.

Розглянемо детальніше характеристику методу статистики, який вона використовує для дослідження кількісної і якісної сторін масових суспільних явищ. Під *методом статистики* слід розуміти засновану на діалектичних, загальнонаукових і формально-логічних категоріях сукупність специфічних прийомів та способів, які застосовує статистика для дослідження свого предмету. Складові методу статистики наведено на рис. 2.

Рис. 2. Характеристика методу статистики⁶

⁶ Статистика: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 280 с., С. 15.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Розглянемо специфічні методи, які використовує статистика при дослідженні масових суспільних явищ. **Статистичне спостереження** як перший етап статистичного дослідження представляє собою планомірний, науково організований збір масових даних про явища і процеси суспільного життя.

Статистичні показники є цифровим виразом розміру того чи іншого суспільного явища. Вони надають можливість визначити фінансовий стан і розвиток суб'єктів господарювання і забезпечують нагляд за станом їх діяльності. На основі статистичних показників розробляються норми підтримки суб'єктів господарювання, визначаються пріоритетні цілі держави та регіону, засоби їх реалізації.

За допомогою *зведення* можна одержати узагальнюючі статистичні показники як зведені ознаки масових явищ, що характеризують стан, взаємозв'язки і закономірності розвитку явищ в цілому.

Під *групуванням* розуміють розчленування масового явища на характерні типи, групи і підгрупи по найбільш важливих і суттєвих ознаках. З допомогою групування в статистиці вирішуються такі основні завдання: виділення в сукупності явищ, які вивчаються, соціально економічних типів; вивчення структури суспільних явищ, тобто відмінності в складі будь-якого типу явища; вивчення зв'язку і взаємозв'язку між суспільними явищами.

Невіддільним елементом зведення та групування є **статистична таблиця**. За допомогою таблиць зручно порівнювати й аналізувати зведені дані. Статистичною називається таблиця, яка містить зведену числову характеристику досліджуваної сукупності за однією або кількома істотними ознаками. Таблична форма є раціональною, наочною і компактною формою подання статистичних даних, викладу результатів зведення і групування матеріалів статистичного спостереження.

Застосування **статистичних графіків** дозволяє наочно відобразити і узагальнити дані про соціально-економічні явища за допомогою геометричних образів, рисунків або схематичних географічних карт і пояснювальних підписів до них.

Зведення статистичних даних дозволяє отримувати значення абсолютних показників, які характеризують загальний обсяг сукупності та її частин. Це показники кількості і вартості продукції, загальної чисельності населення, обсягу національного доходу тощо. Але тільки абсолютних величин недостатньо для вичерпної характеристики явищ. Часто виникає необхідність у порівнянні одних абсолютних величин з іншими, виявленні характеру їх зростання чи спадання, співвідношення між величинами, оцінці частки величини в сукупному явищі тощо. Для загальної оцінки явищ статистика застосовує узагальнюючі показники, серед яких важливе місце займають **середні показники**.

Для кількісного виміру визначення тісноти і напрямку взаємозв'язку між вибірковими змінними величинами використовується **кореляційний аналіз**. Регресійний аналіз дозволяє визначити вид математичної функції в причинно-наслідковій залежності між змінними величинами.

Статистика має справу з великими за кількістю одиниць сукупностями. Вивчення усіх одиниць досліджуваної сукупності є досить трудомістким. В ряді випадків здійснити суцільне спостереження складно, а буває й зовсім неможливо. Тоді виникає питання про можливість вивчення певної частини сукупності й отримання на цій основі висновків про всю сукупність. Теорія і практика статистичних досліджень свідчать про можливість і доцільність використання несуцільного спостереження, найрозповсюдженим видом якого є **вибіркове** як найбільш науково обґрунтоване.

Зміна соціально-економічних явищ у часі вивчається статистикою методом побудови і аналізу **динамічних рядів**. Ряди динаміки представляють собою значення статистичних показників, які представлені у певній хронологічній послідовності.

Індексний метод широко використовується у практиці аналітичної роботи для вивчення ступеня виконання різних планових завдань, визначення динаміки аналізованих показників, розрахунку впливу окремих факторів на зміну результатів виробничо-експлуатаційної діяльності підприємств і організацій.

Характеристиці специфічних способів і прийомів статистики присвячені теми 2-10 навчального посібника “Статистика”⁷. Розглянемо особливості проведення статистичних досліджень виробництва промислової продукції (товарів, послуг) за видами та основних економічних показників короткострокової статистики промисловості (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльна характеристика статистичних досліджень виробництва промислової продукції (товарів, послуг) за видами та основними економічними показниками короткострокової статистики промисловості

Критерій порівняння	Напрямок статистичного дослідження	
	Виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами	Основні економічні показники короткострокової статистики промисловості
1	2	3
Мета проведення	Отримання даних щодо виробництва промислової продукції за видами за визначеною номенклатурою та залишків виробленої готової продукції на складах підприємств-виробників ⁸	Отримання даних щодо обсягу реалізованої промислової продукції та обсягу нових замовлень на виробництво продукції переробної промисловості
Методологія	Концепція розвитку державної статистики підприємств України (затверджена наказом Держкомстату від 28.12.2007 №478) Методика розрахунку інтегрального індексу виробництва (враховуючи індекси промислової та будівельної продукції) (затверджена наказом Держкомстату від 02.08.2005 №224 (у редакції наказу Держкомстату від 05.08.2011 №201))	Концепція розвитку державної статистики підприємств України (затверджена наказом Держкомстату від 28.12.2007 №478) Методологічні положення з розрахунку індексу обороту продукції промисловості (затверджені наказом Держкомстату від 27.07.2007 №277 (у редакції наказу Держкомстату від 18.02.2011 №42)) Методологічні положення з розрахунку індексу нових замовлень у переробній промисловості (затверджені наказом Держкомстату від 26.01.2011 №16) Методичні рекомендації щодо проведення статистичного спостереження за обсягами постачання та розподілення електроенергії і природного газу споживачам місцевими (локальними) мережами (затверджені наказом Держкомстату від 29.12.2010 р. №535)

⁷ Статистика: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 280 с.

⁸ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Продовження табл. 1

1	2	3
Класифікації	Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) Класифікація організаційно-правових форм господарювання (КОПФГ) Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) Класифікація інституційних секторів економіки України (КІСЕ) Номенклатура продукції промисловості (НПП); Класифікатор системи позначень одиниць вимірювання та обліку (КСПОВО)	Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) Класифікація організаційно-правових форм господарювання (КОПФГ) Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) Класифікація інституційних секторів економіки України (КІСЕ)
Основні статистичні показники	Виробництво промислової продукції за видами у натуральному виразі; залишки готової продукції на кінець звітного періоду; індекс промислової продукції	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг); обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу населення; індекс обороту (реалізації) продукції добувної та переробної промисловості; обсяг надходжень нових замовлень на виробництво продукції переробної промисловості
Статистичний формуляр	ф. № 1-П (місячна) (тор) "Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами"; ф. № 1-П (місячна) (фіз) "Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами"; ф. № 1П-НПП (коротка) (квартальна) "Звіт про виробництво промислової продукції"	ф. № 1-ПЕ (місячна) "Місячний звіт про економічні показники за видами економічної діяльності, що відносяться до добувної, переробної промисловості, виробництва та розподілення електроенергії, газу, тепла та води"
Статистичні збірники	Україна у цифрах; Статистичний щорічник України; Україна та країни СНД; Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України у 2012 році Бюлетені, доповіді, експрес-випуски, статистична інформація на сайті	Бюлетені, доповіді, експрес-випуски, статистична інформація на сайті

Використовуючи основні концептуальні підходи до проведення статистичних досліджень, проведемо статистичний аналіз обсягів виробленої і реалізованої промислової продукції.

За даними Державної служби статистики України на кінець 2010 р. промислові підприємства, які займають 9,8 % у структурі суб'єктів ЄДРПОУ⁹, створили 27 % валової доданої вартості, надаючи при цьому робочі місця для майже 36 % зайнятого населення. Найбільшу частку у випуску товарів і послуг у 2010 році (32,3 %) займав випуск продукції підприємств переробної промисловості (рис. 3).

⁹ Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України

Рис. 3 Структура випуску товарів і послуг за видами економічної діяльності в основних цінах у 2010 р., %¹⁰

У грудні 2010 р. порівняно з попереднім місяцем та груднем 2009 р. промислове виробництво зросло відповідно на 4,7% та 12,5%. За підсумками 2010р. промислове виробництво збільшилось на 11,0% (у 2009 р. – зменшилось на 21,9%). Протягом II–IV кварталів 2010р. у галузі спостерігалась позитивна динаміка виробництва продукції проти попереднього кварталу – приріст продукції становив відповідно 6,2 %, 3,9 % та 7,7 %. Збільшення випуску продукції спостерігалось майже за всіма основними видами промислової діяльності (рис. 4).

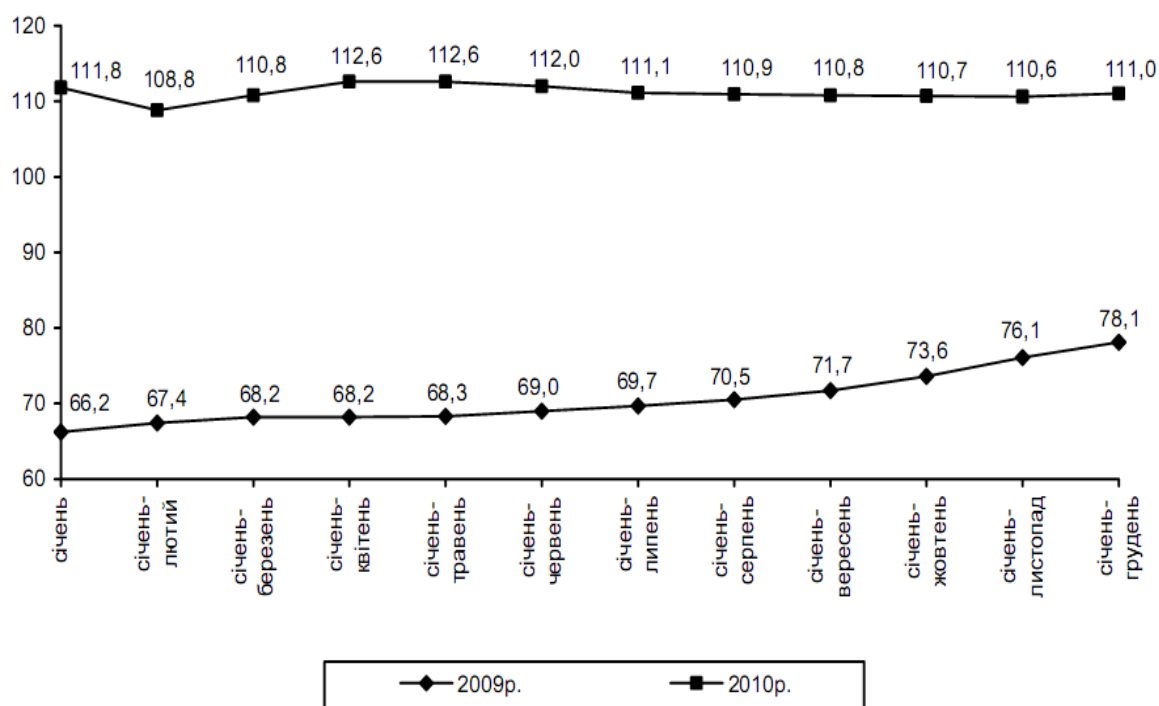

Рис. 4. Індекси промислової продукції у % до відповідного періоду попереднього року¹¹

¹⁰ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

¹¹ Про соціально-економічне становище за 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

У розрізі регіонів України у 2010 р. в порівнянні з 2009 р. також спостерігається зростання обсягів промислової продукції, окрім Чернігівської (-0,2 %) та Сумської (-6,5 %) областей. При цьому, середньорічний приріст промислової продукції в цілому по Україні перевищено лише в 9 областях (Закарпатській, Рівненській, Волинській, Черкаській, Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Полтавській, Чернівецькій) та м. Севастополі (рис. 5).

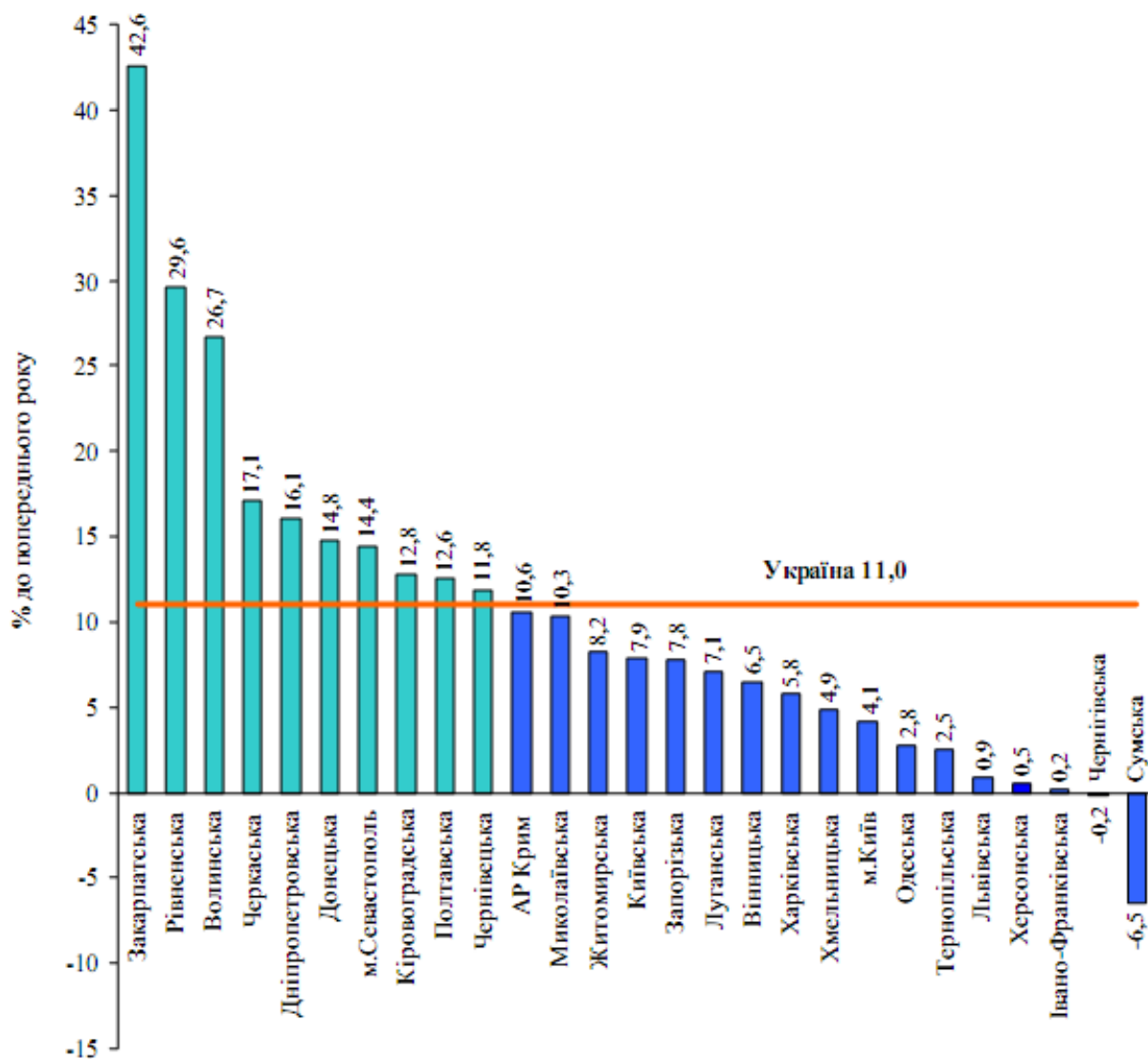

Рис. 5. Приріст, зменшення промислової продукції у 2010 р.¹²

За даними рис. 4 можна стверджувати, що найбільший приріст промислової продукції у 2010 році припадає на Закарпатську область, а найменший – на Сумську область.

В порівнянні з 2009 р., в якому за всіма видами діяльності відбулося зниження обсягів випуску промислової продукції, у 2010 р. серед основних видів діяльності найбільший приріст промислової продукції спостерігається по машинобудуванню (36,1 %), хімічній та нафтохімічній промисловості (22,5 %), металургійному виробництву та виробництву готових металевих виробів (12,2 %) (рис. 6). Зниження обсягів промислової продукції у 2010 р. відбулося лише по виробництву коксу і продуктів нафтопереробки (-0,2 %).

¹² Соціально-економічний розвиток регіонів України за 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

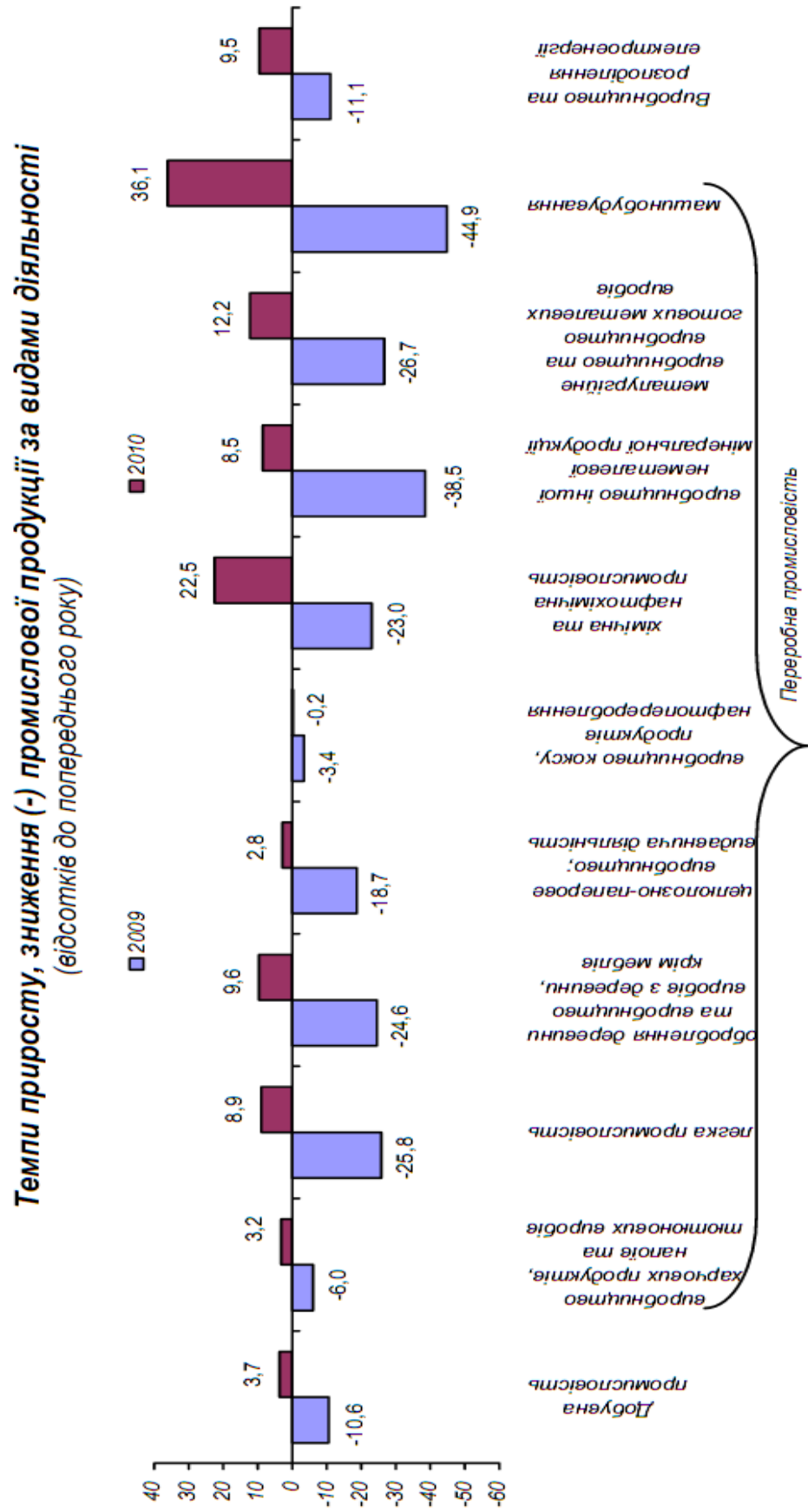
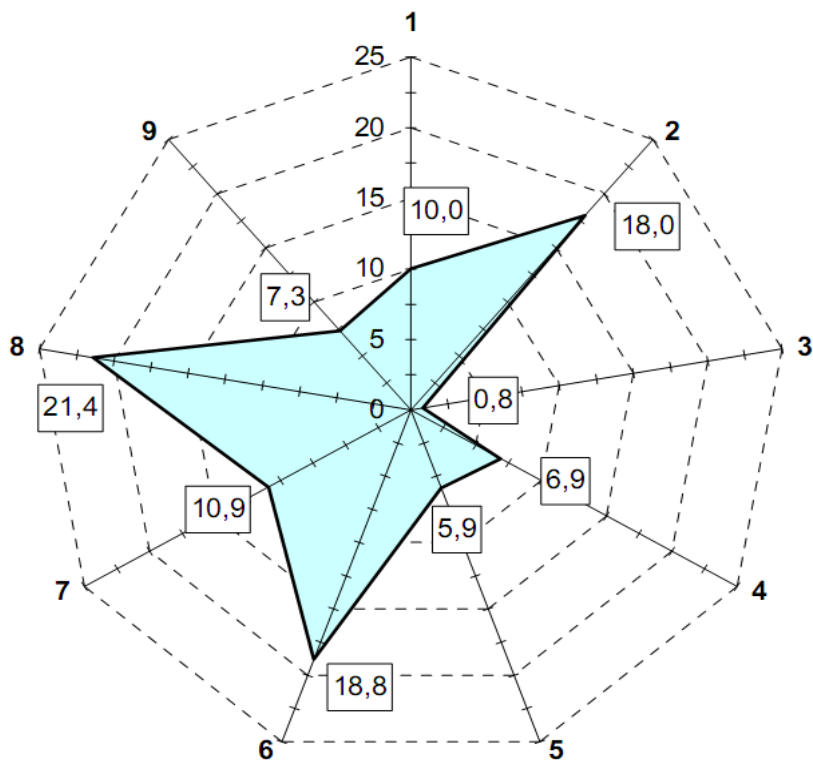

Рис. 6. Темпи приросту (зниження) промислової продукції за видами діяльності (% до попереднього року)

За 2010р. реалізовано промислової продукції (товарів, послуг) на 1065108,2 млн. грн., з неї продукції добувної та переробної промисловості – на 837477,8 млн. грн. У структурі реалізації майже половина загальних обсягів припадала на металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів, виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів та машинобудування (рис. 7, 8).

Умовні позначення:

1. Добувна промисловість
2. Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів
3. Легка промисловість
4. Виробництво коксу, продуктів нафтопереробка
5. Хімічна та нафтохімічна промисловість
6. Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів
7. Машинобудування
8. Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
9. Інші

Рис. 7. Розподіл обсягу реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у 2010 р., %*

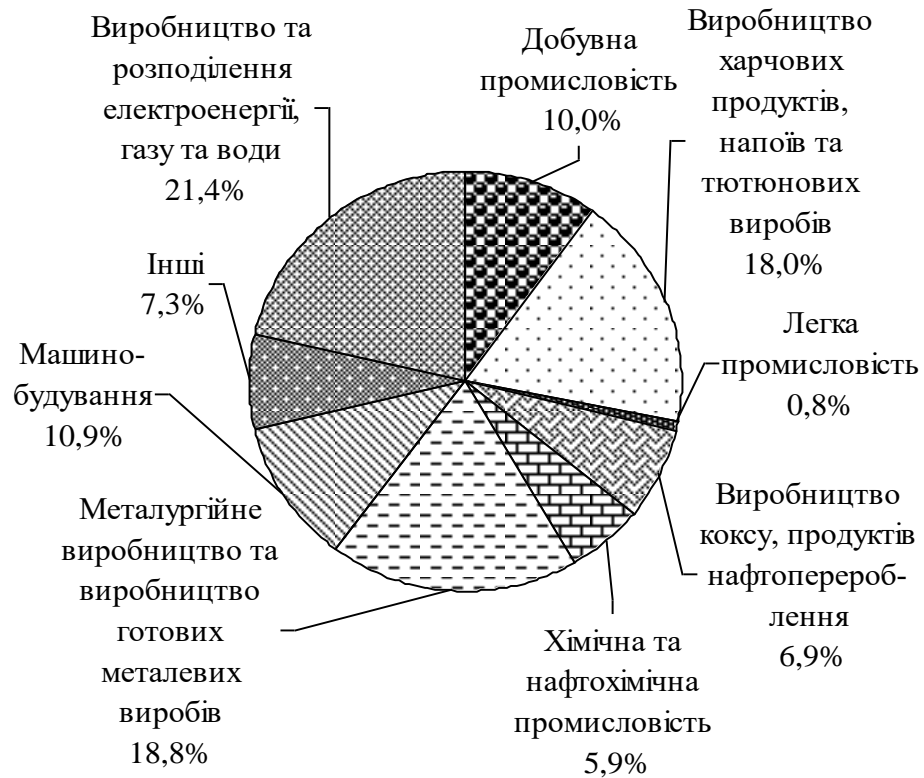

Рис. 8. Розподіл обсягу реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у 2010 р.¹³

Крім того, в 2010 р. порівняно з 2009 р. в обсязі реалізації продукції добувної та переробної промисловості спостерігалось збільшення частки сировинної та інвестиційної продукції (відповідно на 3,1 та 0,1 пунктів структури) при зменшенні питомої ваги товарів широкого та тривалого використання (відповідно на 3 та 0,2 пунктів структури) (табл. 2).

¹³ Розподіл обсягу реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у 2010 р. наведено з використанням пелюсткової та кругової (секторної) діаграм на основі даних <http://ukrstat.gov.ua>

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Таблиця 2. Розподіл обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості по групах за регіонами у 2008-2010 роках¹⁴

(відсотків до загального обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості)

Регіон	Сировинна продукція			Інвестиційна продукція			Товари широкого використання			Товари тривалого використання		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Україна	67,4	64,2	66,9	15,1	12,0	12,1	16,3	22,5	19,8	1,2	1,3	1,2
Автономна Республіка Крим	45,3	44,5	45,4	13,2	12,4	15,1	41,3	43,0	39,3	0,2	0,1	0,2
<i>області</i>												
Вінницька	23,5	22,1	21,7	7,6	5,5	5,1	67,2	70,7	71,3	1,7	1,7	1,9
Волинська	19,9	32,0	34,1	41,9	9,9	13,1	31,8	48,7	43,7	6,4	9,4	9,1
Дніпропетровська	86,6	86,0	86,6	7,0	5,2	6,4	5,9	8,5	6,8	0,5	0,3	0,2
Донецька	82,8	81,0	82,0	11,5	10,5	11,3	4,5	7,1	5,7	1,2	1,4	1,0
Житомирська	45,4	45,1	46,3	11,2	8,2	9,9	41,3	45,3	42,5	2,1	1,4	1,3
Закарпатська	20,4	33,9	33,4	50,6	20,5	20,3	19,3	30,8	27,6	9,7	14,8	18,7
Запорізька	61,4	59,0	66,2	29,8	27,8	22,8	8,7	13,1	10,9	0,1	0,1	0,1
Івано-Франківська	71,0	68,5	72,3	7,8	2,9	2,7	19,4	26,7	24,0	1,8	1,9	1,0
Київська	56,0	57,1	55,5	9,3	6,0	6,8	31,1	34,6	35,2	3,6	2,3	2,5
Кіровоградська	40,9	36,0	41,0	19,9	20,2	19,7	38,2	42,9	36,9	1,0	0,9	2,4
Луганська	89,1	90,9	85,7	7,8	5,2	11,0	2,9	3,8	3,2	0,2	0,1	0,1
Львівська	55,8	52,0	52,0	12,4	10,5	10,1	28,4	34,1	34,5	3,4	3,4	3,4
Миколаївська	39,1	35,5	34,7	21,3	29,8	24,3	38,7	33,6	40,5	0,9	1,1	0,5
Одеська	57,7	60,2	60,9	21,9	8,5	8,0	19,7	30,4	30,3	0,7	0,9	0,8
Полтавська	59,4	66,0	64,5	23,4	10,2	16,0	16,9	23,6	19,3	0,3	0,2	0,2
Рівненська	78,3	68,1	70,2	3,4	3,4	3,0	17,6	27,4	26,0	0,7	1,1	0,8
Сумська	46,5	29,4	44,1	30,5	43,2	28,4	22,8	27,3	27,4	0,2	0,1	0,1
Тернопільська	49,9	48,0	42,8	6,8	4,2	3,8	40,1	44,8	49,7	3,2	3,0	3,7
Харківська	43,1	37,7	39,3	20,0	18,5	19,6	33,6	40,0	37,6	3,3	3,8	3,5
Херсонська	42,3	47,0	43,3	24,8	20,4	20,3	32,8	32,6	36,4	0,1	0,0	0,0
Хмельницька	59,7	52,8	46,9	11,4	11,0	11,2	26,9	32,9	39,3	2,0	3,3	2,6
Черкаська	33,2	36,3	38,4	28,9	11,1	9,2	37,1	51,6	51,2	0,8	1,0	1,2
Чернівецька	45,4	41,6	40,1	14,2	12,2	9,4	37,4	41,6	45,4	3,0	4,6	5,1
Чернігівська	46,5	33,6	38,0	7,2	10,8	5,5	46,1	55,3	56,1	0,2	0,3	0,4
<i>міста</i>												
Київ	42,6	36,0	36,9	17,5	17,0	15,6	37,3	45,0	45,7	2,6	2,0	1,8
Севастополь	41,0	38,9	42,1	13,8	8,6	7,5	43,8	51,2	49,1	1,4	1,3	1,3

Отже, в обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості протягом 2008-2010 рр. сировинна продукція займає найбільшу питому вагу, а найменшу - товари тривалого використання, що свідчить про необхідність їх імпорту. Інформація по регіонах щодо розподілу обсягів реалізованої продукції добувної й переробної промисловості за групами у 2010 р. наведена на рис. 9.

¹⁴ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

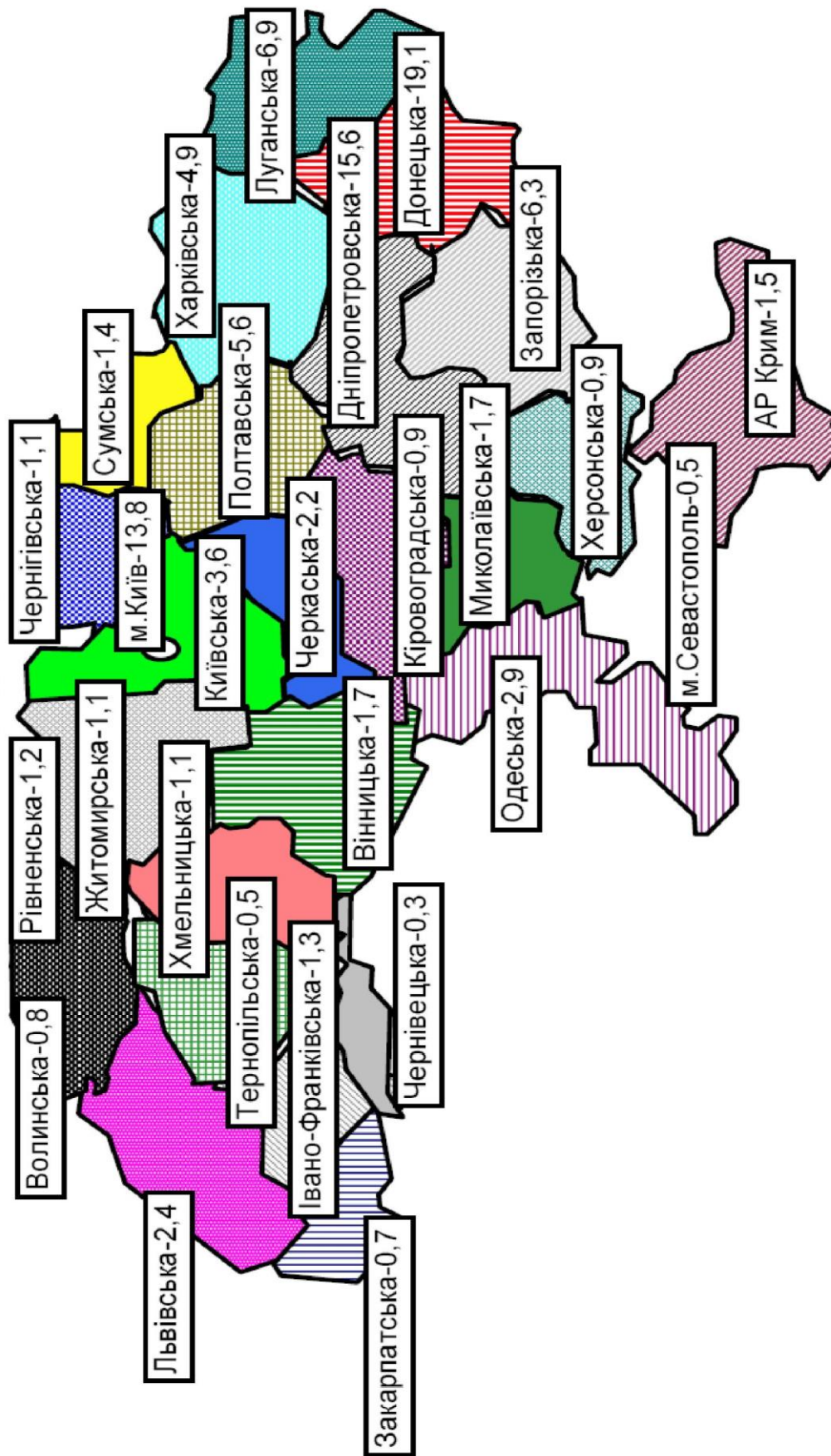

Рис. 9. Розподіл обсягу реалізованої промислової продукції за регіонами у 2010 р. [Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>]

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Проведемо групування регіонів України за обсягом реалізованої промислової продукції в 2010 році за видом економічної діяльності – промисловість, виділивши три групи з рівними інтервалами за даними Статистичного збірника “Регіони України”, 2011 [15] (табл. 3).

Таблиця 3. Групування регіонів України за обсягом реалізованої промислової продукції в 2010 році

<i>Групи регіонів України за обсягом реалізованої промислової продукції, млн. грн.</i>	<i>Кількість регіонів, од.</i>	<i>Загальний обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.</i>	<i>Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування за видом економічної діяльності – промисловість, млн. грн.</i>
3130,6-70059	23	476169,5	6189,9
70059-136987,4	1	73912,3	-2798,6
136987,4-203915,7	3	517050,5	21800,2
Разом	27	1067132	25191,5

У результаті проведеного групування регіонів України можна зробити наступні висновки:

1-а група (м. Севастополь, Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Тернопільська області) – це слаборозвинуті регіони відносно виробництва та реалізації промислової продукції;

2-а група (Луганська область) – це регіон з середніми показниками щодо виробництва та реалізації промислової продукції;

3-я група (м. Київ, Дніпропетровська, Донецька області) – це високорозвинуті регіони відносно виробництва та реалізації промислової продукції.

У добувній промисловості випуск продукції проти 2009р. збільшився на 3,7%, у т.ч. у добуванні металевих руд – на 14,8% (рис. 10). При цьому в добуванні вугілля, лігніту та торфу майже досягнуто минулорічного виробництва продукції – відставання становило 0,6%, у добуванні вуглеводнів обсяги продукції зменшилися на 8,3%.

За 2010 р. порівняно з 2009 р. випуск руд і концентратів залізних неагломерованих зріс на 11,7 млн. т, брикетів і напівбрикетів торф'яних агломерованих – на 39,1 тис.т. Виробництво (видобуток) готового вугілля зменшилось на 0,4 млн. т. На підприємствах із добування вуглеводнів знизилась обсяги видобутку газу природного (на 1,1 млрд.м3), нафти сирової (на 333 тис.т), газу нафтового попутного (на 89,1 млн.м3), газового конденсату (на 90 тис.т).

У переробній промисловості за 2010р. одержано приріст продукції 13,5%. На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів випуск продукції проти попереднього року зріс на 2,9%, у т.ч. у виробництві напоїв – на 5,0%, олії та жирів – на 6,0%, у кондитерській та м'ясній промисловості – відповідно на 3,9% та 6,3%. Разом із цим спостерігалось зменшення виробництва продукції у молочної промисловості (на 1,8%), переробленні та консервуванні овочів та фруктів (на 6,1%), тютюновій промисловості (на 10,4%).

¹⁵ Статистичний збірник «Регіони України». Частина II, 2011. - Київ, 2010.- 783 с., С. 174-178, 424-429.

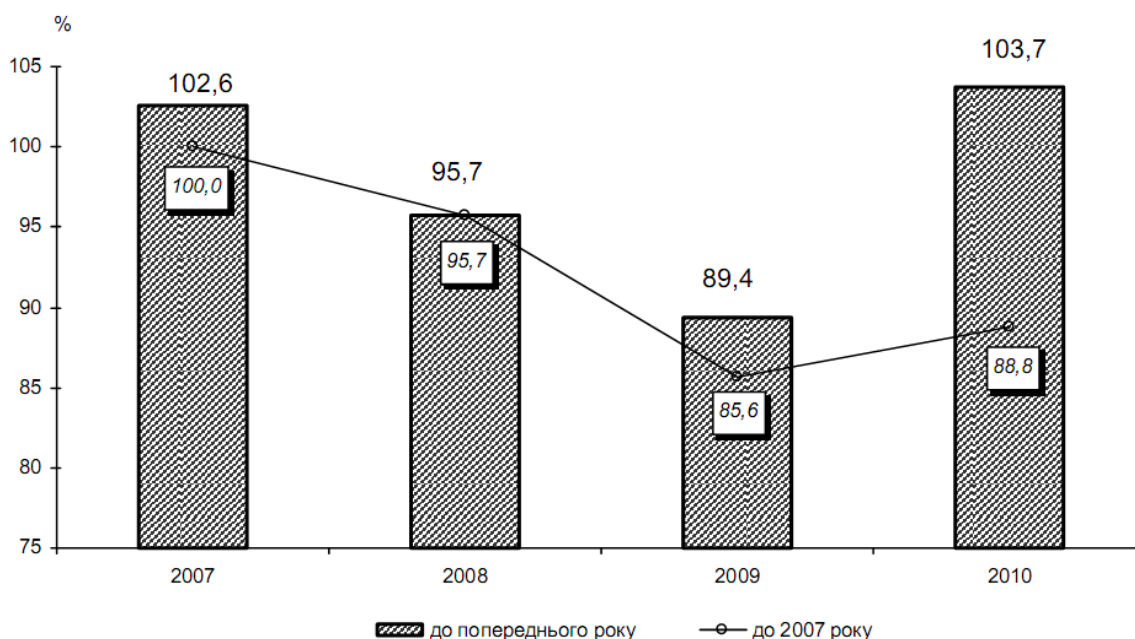

Рис. 10. Індеси промислової продукції добувної промисловості¹⁶

У 2010 р. порівняно з 2009 р. зросло виробництво олії соняшникової нерафінованої на 217 тис. т, свіжого чи охолодженого м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці – на 33,1 тис. т, свинини свіжої чи охолодженої – на 33,1 тис. т, шоколаду та інших продуктів харчових готових з вмістом какао – на 20,4 тис. т, води натуральної мінеральної газованої – на 8 млн. дал. Водночас спостерігалось зниження випуску овочів консервованих (на 32,6 тис. т), продуктів кисломолочних (на 12,6 тис. т), сигарет, які містять тютюн або суміші тютюну з заміниками тютюну (на 12,5 млрд. шт.).

Крім того, у 2010 р. порівняно з 2009 р. спостерігалось зростання випуску за такими основними видами продукції харчової промисловості, як молоко оброблене рідке (4,0 %), вироби ковбасні (3,3 %), олія соняшникова рафінована та її фракції (0,9 %). Зменшення обсягів виробництва відбулося по крупам (-14,4 %), сирах жирних (-7,6 %), борошну (-3,7 %) (рис. 11).

У структурі реалізованих продуктів харчування і напоїв у 2010 р. значну частку зайняли реалізовані олія та тваринні жири (18,0 %), напої (16,9 %), м'ясо та м'ясні продукти (13,2 %) (рис. 12).

При цьому, найбільша частка в обсязі реалізації продуктів харчування припала на інші харчові продукти і склала 26,1 %, а найменша – на перероблені і консервовані овочі та фрукти (4,2 %).

У легкій промисловості у 2010р. порівняно з минулим роком виробництво продукції зросло на 7,8%, у т.ч. у текстильному виробництві – на 14,1%, виробництві одягу, хутра та виробів із хутра – на 4,3%, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 6,4%.

¹⁶ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

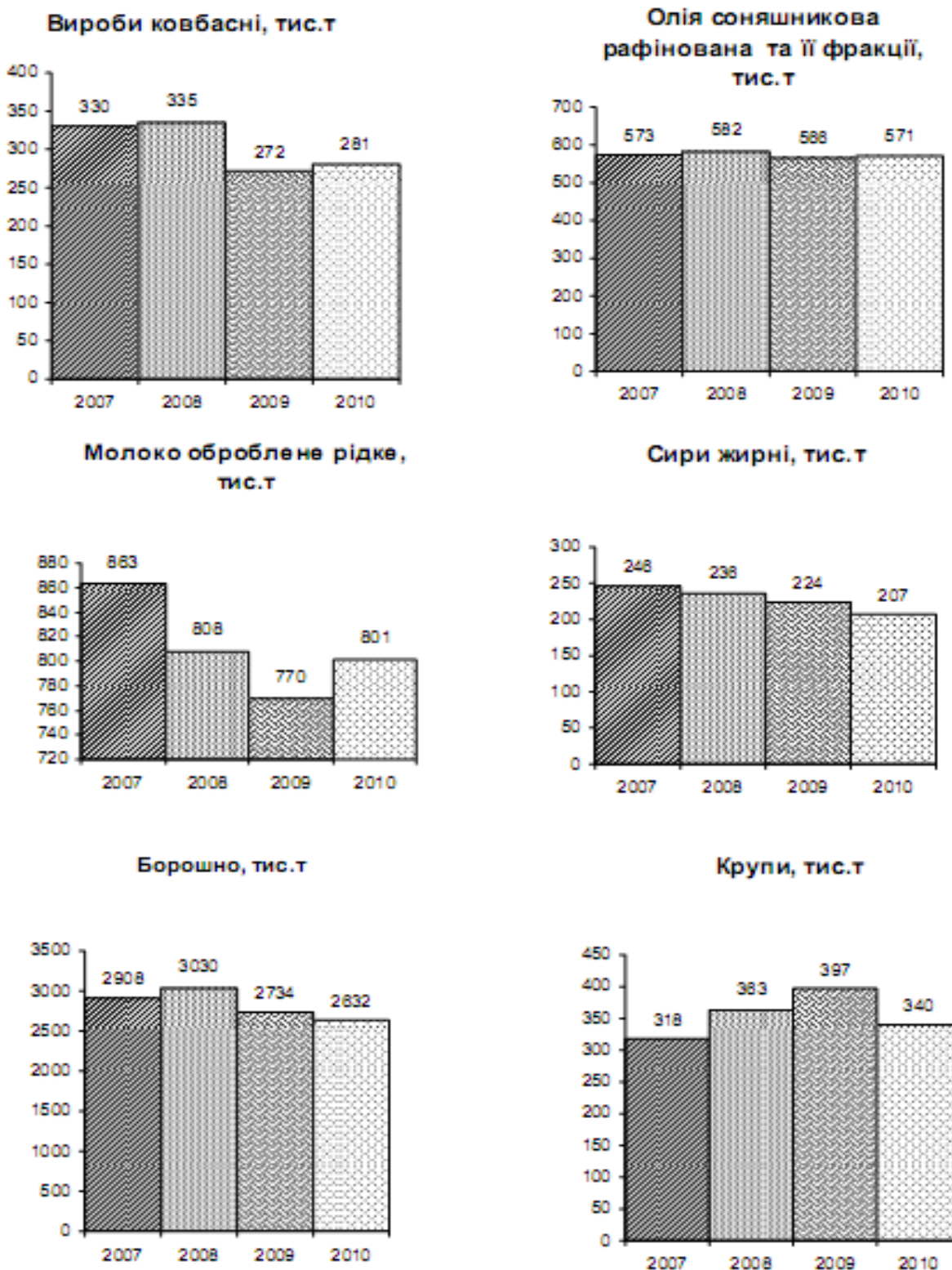

Рис. 11. Виробництво основних видів продукції харчової промисловості¹⁷

¹⁷ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

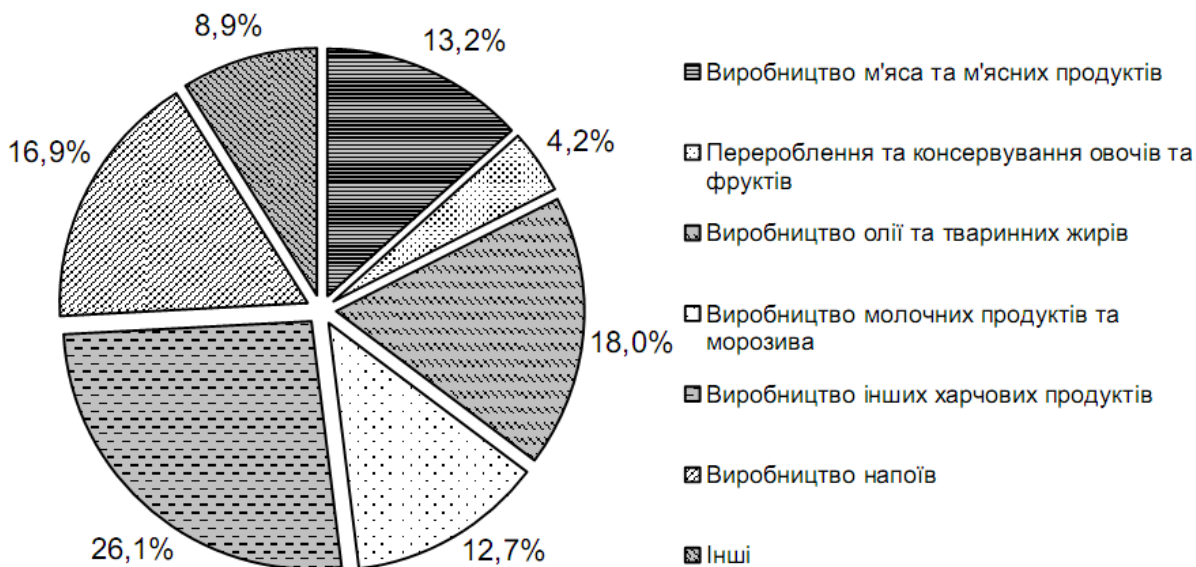

Рис. 12. Розподіл обсягу реалізованої продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв у 2010 р.¹⁸

Зокрема, у 2010 р. в порівнянні з 2009 р. відбулося зростання випуску за такими основними видами продукції легкої промисловості, як одяг верхній трикотажний (на 37,4 %); светри, джемperi, полувери, жилети та вироби аналогічні трикотажні (на 25,8 %); трикотаж спідній (на 13,3 %) (рис. 13).

Проте, в порівнянні з 2007 р. позитивний приріст спостерігається лише по верхньому трикотажному одягу (38,7 %), а по светрам, джемперам, полуверам, жилетам та аналогічним трикотажним виробам, а також спідньому трикотажу відбулося зменшення випуску продукції відповідно на 7,1 % та 55,3 %.

На підприємствах з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини у 2010 р. індекс промислової продукції становив 108,7%. Структуру виробництва деревини, уздовж розпиляної чи розколотої, завтовшки більше 6 мм у 2010 р. наведено на рис. 14.

При цьому, найбільшу частку у структурі виробництва деревини, уздовж розпиляної чи розколотої, завтовшки більше 6 мм. найбільшу частку склала деревина хвойних порід (73,6 %), а найменшу – шпали дерев'яні непросочені; бруски, планки та фризи для паркетного або дерев'яного покриття підлоги (4,6 %).

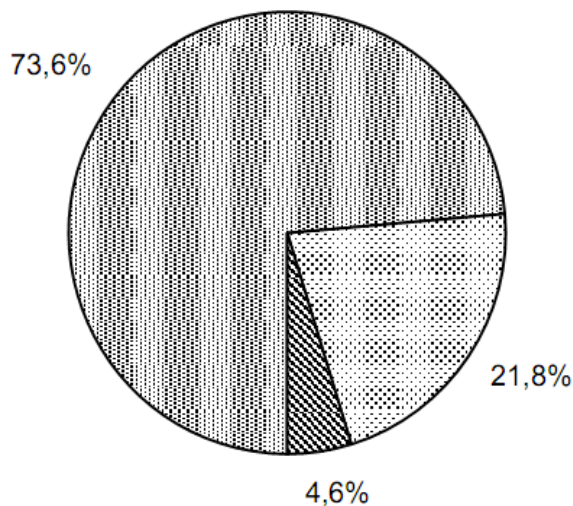
У виробництві паперової маси, паперу, картону та виробів із них обсяги виробництва продукції зросли проти 2009 року на 10,3%, а в поліграфічній діяльності – зменшились на 7,2%.

Розглянемо динаміку обсягів виробництва основних видів паперу та картону в натуральному вираженні протягом 2007-2010 рр. (рис. 15).

¹⁸ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

Рис. 13. Виробництво основних видів продукції легкої промисловості¹⁹

- ☑ деревина хвойних порід, уздовж розпиляна чи розколота, завтовшки більше 6 мм
- ☑ деревина листяних порід, уздовж розпиляна чи розколота, завтовшки більше 6 мм
- ☒ шпали дерев'яні непросочені; бруски, планки та фризи для паркетного або дерев'яного покриття підлоги, стругані, незібрані, дубові

Рис. 14. Структура виробництва деревини, уздовж розпиляної чи розколотої, завтовшки більше 6 мм у 2010 р.²⁰

¹⁹ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

Рис. 15. Виробництво основних видів паперу та картону²¹

По основних видах паперу та картону у 2010 р. на противагу 2009 р. відбулося зростання обсягів виробництва паперу та картону для графічних робіт некрейдованих (на 21 %); паперу та картону спеціальних некрейдованих; паперу сигаретного, не розрізаного за розмірами (на 19 %); паперу побутового та санітарно-гігієнічного призначення (на 5 %).

Нестабільно працювали у 2010 р. підприємства з виробництва продуктів нафтопереробки (рис. 16).

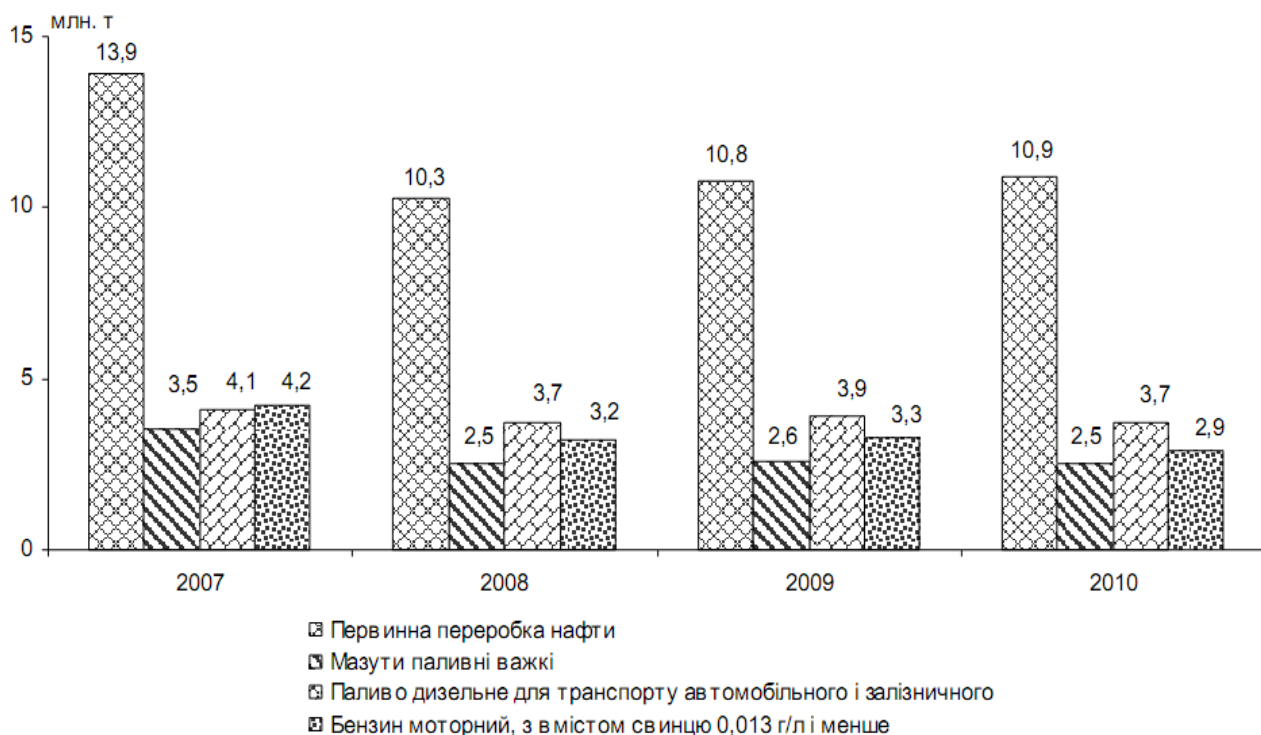

Рис. 16. Динаміка виробництва основних видів продуктів нафтопереробки²²

²⁰ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

²¹ Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

Так, у 2010 р. порівняно з попереднім роком обсяги первинної переробки нафти зросли на 0,5% і становили 10,9 млн. т. Збільшився випуск фракцій легких інших на 92,8 тис. т. Водночас знизилось виробництво бензину моторного з вмістом свинцю 0,013 г/л і менше (на 384 тис. т), палива дизельного для транспорту автомобільного і залізничного (на 200 тис. т) та мазутів паливних важких (на 155 тис. т).

У хімічній та нафтохімічній промисловості за підсумками 2010р. приріст продукції становив 21,5%. Зростання випуску продукції спостерігалось у виробництві фармацевтичної продукції (на 31,4%), основної хімічної продукції (на 27,5%), мила та миючих засобів, засобів для чищення та полірування, парфумерних і косметичних засобів (на 8,6%), лаків та фарб (на 6,0%), гумових та пластмасових виробів (відповідно на 8,4% та 8,7%).

Так, у 2010 р. в порівнянні з 2009 р. приріст продукції одержано у виробництві вуглеводнів ациклічних (468 %); вуглеводнів циклічних (85 %); кислоти сірчаної (46 %); металоїдів (17 %); гідроксиду натрію (10 %) та деревного вугілля (3 %) (рис. 17).

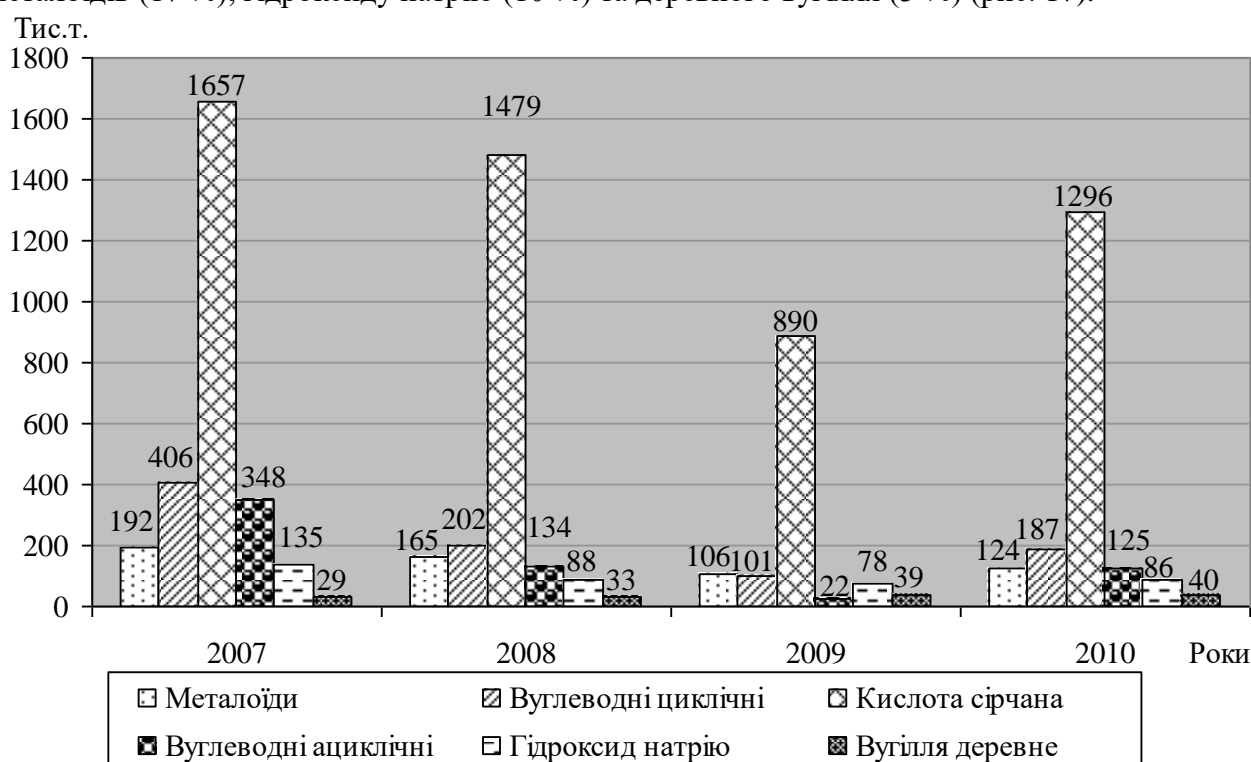

Рис. 17. Виробництво окремих видів продукції хімічної промисловості²³

При цьому, в порівнянні з 2007 р. приріст продукції спостерігається лише у виробництві деревного вугілля, а по всіх інших зазначених видах продукції хімічної промисловості відбулося зменшення обсягів виробництва.

У виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції в 2010 р. порівняно з 2009 р. виробництво продукції зросло на 8,0%. Приріст продукції одержано у виробництві керамічних виробів не для будівництва (21,2%), скла та виробів зі скла (13,5%), виробів із бетону, гіпсу та цементу (7,0 %), цементу, вапна та гіпсових сумішей (1,0%). Водночас зменшення обсягів продукції спостерігалось у виробництві цегли, черепиці та інших будівельних виробів із випаленої глини (на 7,8%).

²² Збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

²³ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

Щодо структури обсягів реалізованої іншої неметалевої мінеральної продукції, то слід зазначити, що у 2010 р. найбільша питома вага припадала на вироби з бетону, гіпсу та цементу (33 %); цемент, вапно та гіпсові суміші (20 %) та скло та вироби зі скла (17 %), а найменша питома вага – на оброблення декоративного та будівельного каменю (2 %), а також на цеглу, черепицю та інші будівельні вироби з випаленої глини (3 %) (рис. 18).

Рис. 18. Структура обсягів реалізованої іншої неметалевої мінеральної продукції у 2010 р.²⁴

У металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів за підсумками 2010 р. одержано приріст продукції 12,3 %, у т.ч. на підприємствах з виробництва чавуну, сталі та феросплавів – 10,5 %, труб – 15,2 %, інших видів первинного оброблення сталі – 25,8 %, кольорових металів – 3,5 %, готових металевих виробів – 17,8 %. Тобто, у 2010 р. спостерігалось зростання виробництва металопродукції за всім технологічним циклом від чавуну до готових виробів (рис. 19).

Порівняно з 2009 р. виплавка чавуну у 2010 р. збільшилась на 1,7 млн. т., сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям – на 1,8 млн. т., випуск готового прокату – на 1,5 млн. т., труб і профілів пустотілих з металів чорних – на 0,3 млн. т.

Високі темпи зростання випуску продукції протягом 2010р. спостерігались у машинобудуванні. У I півріччі 2010р. порівняно з відповідним періодом 2009р. обсяги виробництва продукції зросли на 30,6%, у II півріччі – на 37,9%, за підсумками 2010р. – на 34,5%. Збільшення випуску продукції спостерігалось на підприємствах з виробництва залізничного рухомого складу – на 132,2%, машин та устаткування для сільського та лісового господарства – на 66,4%, машин та устаткування для металургії – на 33,9%, машин та устаткування для добувної промисловості й будівництва – на 37,8%, електричних машин та устаткування – на 25,7%, автомобільного транспорту – на 25,7%, апаратури для радіо, телебачення та зв'язку – на 17,8%. У 2010р. вироблено 4,8 тис. тракторів для сільського та

²⁴ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

лісового господарства, 1,1 тис. верстатів для оброблення дерева, 75,3 тис. легкових автомобілів, 2,7 тис. автобусів.

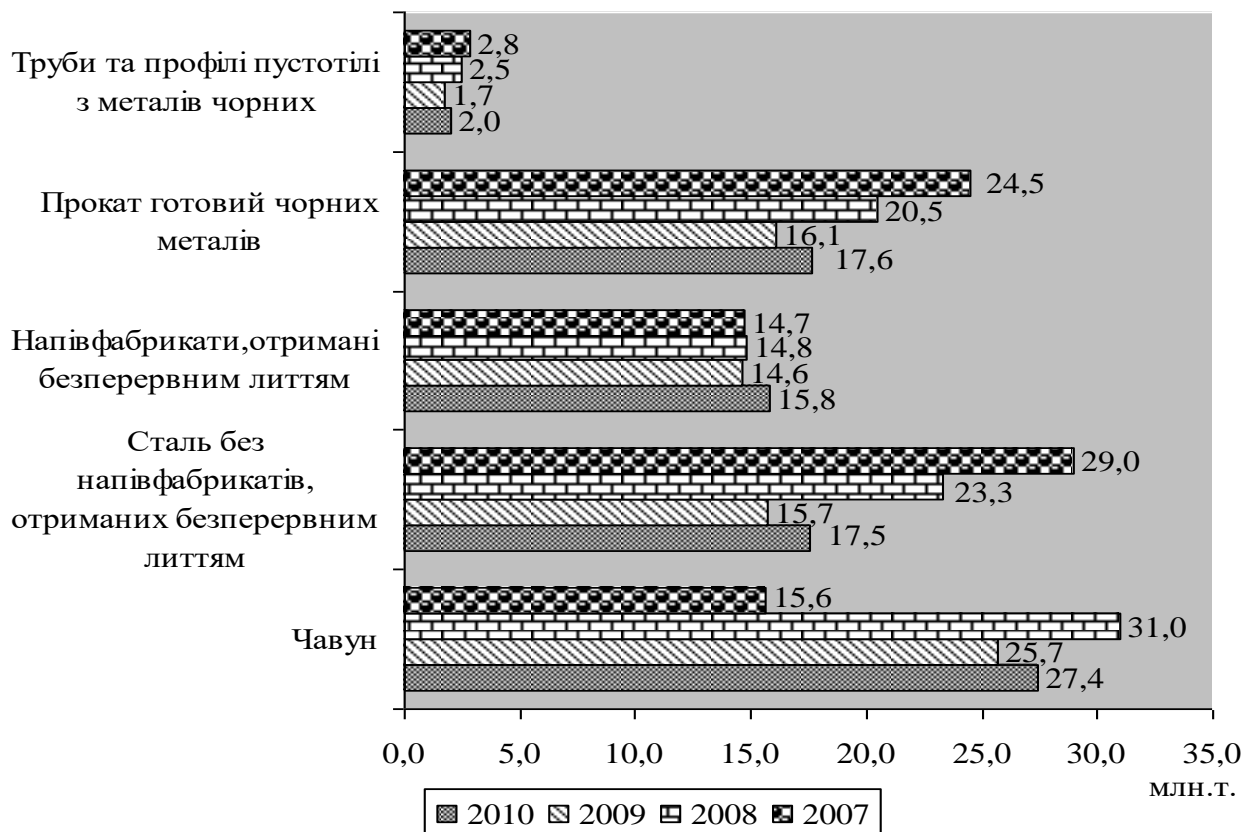

Рис. 19. Динаміка виробництва основних видів продукції металургії за 2007-2010 рр.²⁵

Зокрема, у 2010 р. в порівнянні з попереднім роком приріст обсягів виробництва одержано по всіх основних видах продукції транспортного машинобудування: автомобілям (14,6 %), вантажним автомобілям (96 %), автобусам (80 %), вантажним несамохідним вагонам (212 %) (рис. 20).

Однак, в порівнянні з 2007 р. відбулося значне зниження обсягів виробництва продукції транспортного машинобудування: по автомобілям на 80 %, по вантажним автомобілям на 56 % та автобусам на 70 %.

На підприємствах з виробництва та розподілення електроенергії обсяги виробництва продукції проти 2009 р. збільшились на 9,5 %. Усього вироблено 188 млрд. кВт год. електроенергії, у тому числі атомними електростанціями – 89,2 млрд. кВт год., тепловими – 85,7 млрд. кВт год. При цьому, виробництво електроенергії зросло всіма типами електростанцій (рис. 21).

Так, у структурі виробництва електроенергії за типами електростанцій найбільшу частку у 2007 р., 2008 р. та 2010 р. займала електроенергія, вироблена тепловими електростанціями та теплоелектроцентралями. При цьому, частка такої електроенергії знизилась з 47,6 % у 2007 р до 45,8 % у 2010 р., проте, в порівнянні з 2009 р. вона зросла на 0,5 пунктів структури.

Найменшу частку у структурі виробництва електроенергії протягом зазначених чотирьох років займала електроенергія, вироблена гідро- та іншими електростанціями. Проте, спостерігається тенденція до її поступового зростання від 5,2 % у 2007 р. до 7,0 % у 2010 р.

²⁵ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

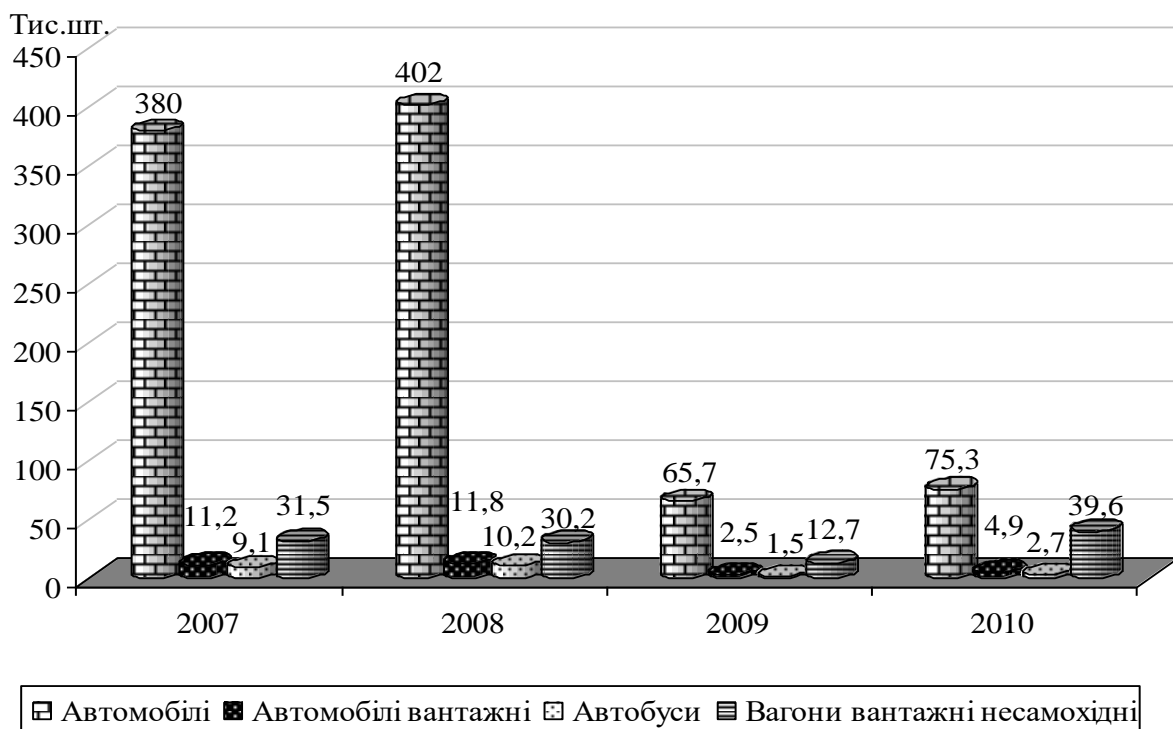

Рис. 20. Виробництво основних видів продукції транспортного машинобудування²⁶

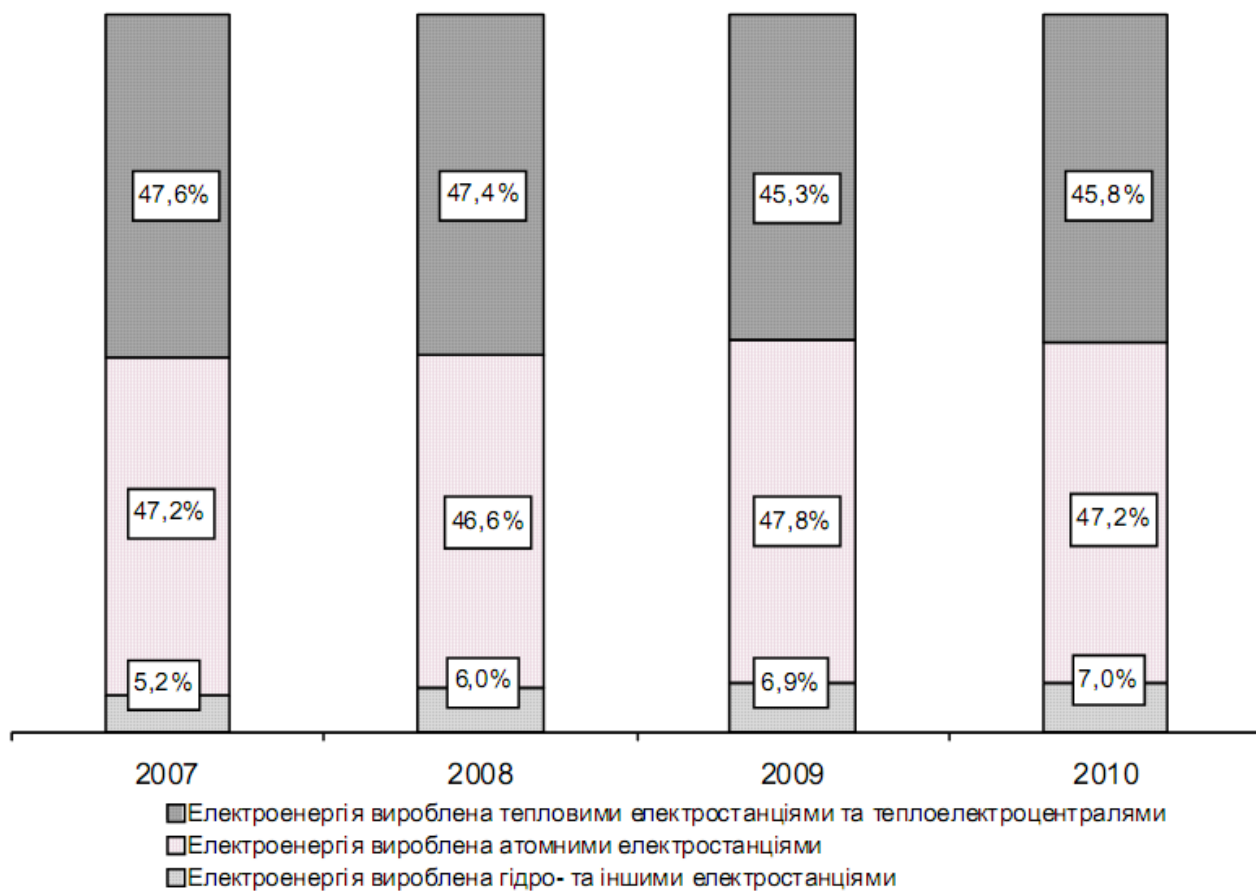

Рис. 21. Структура виробництва електроенергії за типами електростанцій²⁷

²⁶ Побудовано на основі даних <http://ukrstat.gov.ua/>

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Щодо Житомирської області, то слід зазначити, що в 2010 р. приріст промислової продукції становив 8,2 % в порівнянні з 2009 р. Зростання випуску продукції спостерігалось за всіма видами промислової продукції.

У добувній промисловості обсяг виробництва продукції в 2010 р. порівняно з 2009 р. зріс на 5,2 %, у тому числі у добуванні граніту – на 32,7%, гальки, гравію, щебеню і каменю дробленого – на 11,1 %, природних мінералів – на 71,3 %.

У переробній промисловості індекс промислової продукції становив 109,1%.

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів випуск продукції збільшився на 0,6 %, у тому числі у виробництві білого кристалічного цукру (на 51,0 %), молока обробленого рідкого (на 1,5 %), сирів жирних (на 0,9%), спирту етилового (на 24,5 %), напоїв безалкогольних (на 4,9 %), а також у м'ясній промисловості (на 13,5%). Водночас зменшилися обсяги продукції у виробництві джемів, желе фруктових, пюре та пасти фруктових чи горіхових (на 49,2 %), масла вершкового (на 8,1 %), спредів та жирових сумішей (на 13,4 %), продуктів кисломолочних (на 31,0 %), борошна та круп (відповідно на 14,8 % та 35,9 %), хлібобулочних виробів (на 1,9 %), солодкого печива і вафель (на 0,8 %), шоколаду та інших готових харчових продуктів з вмістом какао (на 4,7 %), кондитерських (з цукру без вмісту какао) та макаронних виробів (відповідно на 8,5 % та 45,1 %). За 2010 р. в Житомирській області вироблено 27,7 тис.т цукру білого кристалічного, 19,5 тис. т. борошна, 3,9 тис. т. крупи, 57,2 тис. т. хлібобулочних виробів, 28 тис. т шоколаду та інших готових харчових виробів з вмістом какао, 10,3 тис. т кондитерських виробів з цукру, 5168 тис. дал пива, 2235 тис. дал безалкогольних напоїв, 11,8 тис. т свіжої чи охолодженої яловичини, телятини та свинини, 8,4 тис. т виробів ковбасних, 13 тис. т молока обробленого рідкого, 6,3 тис. т вершкового масла, 4,2 тис. т сирів жирних, 11,3 тис. т продуктів кисломолочних.

У легкій промисловості виробництво продукції збільшилось на 11,5 %, у тому числі у виробництві панчішно-шкарпеткових виробів – на 3,8 %, постільної білизни – на 5,1 %, взуття – на 11,3 %. Разом з тим, зменшився випуск у виробництві одягу на 5,5 %. За 2011 року вироблено 13089 тис. пар панчішно-шкарпеткових виробів, 84,4 тис. шт. костюмів, 881 тис. шт. брюк, 57,2 тис. шт. верхнього одягу, 5826 тис. пар взуття та ін.

В обробленні деревини та виробництві виробів з деревини індекс промислової продукції становив 103,1 %, у целюлозно-паперовому виробництві та поліграфічній діяльності – 122,3%.

У хімічній та нафтохімічній промисловості одержано приріст продукції 1,4 %, у тому числі на підприємствах із виробництва фарб та лаків – 37,1 %.

У виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції індекс промислової продукції становив 124,1%.

У металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів у 2010 р. порівняно з попереднім роком спостерігалось збільшення випуску продукції на 17,8 %, у т.ч. на підприємствах із виробництва котлів центрального опалення – на 33,9 %, металевих резервуарів та цистерн місткістю понад 300 л. – на 13,4 %. Водночас скоротилися обсяги збірних будівельних металлоконструкцій на 2,7 %.

У машинобудуванні випуск продукції зріс на 14,5 %, у тому числі на підприємствах з випуску низьковольтової електричної апаратури – на 43,3%, приладів та апаратури для автоматичного регулювання та керування – на 10,6 %. При цьому, спостерігався негативний приріст з виробництва конвеєрів та елеваторів (-

²⁷ Збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

45,6 %), завантажувального устаткування для сільського господарств (-53 %), теплообмінних установок (-20,5 %), машин та механізмів для приготування кормів (-47,7 %), машин для очищення, сортування або калібрування насіння, зерна чи сухих бобових культур (-41,1 %).

У виробництві меблів зросли обсяги меблів офісних та для підприємств торгівлі (на 33,7 %) та дерев'яних меблів для умеблювання інтер'єру житлових приміщень (на 15,6 %). Водночас, скоротився випуск меблів для сидіння (на 21,3 %) та кухонних меблів (на 11,23 %).

Крім того, у 2010 р. в Житомирській області поряд зі зростанням випуску промислової продукції спостерігалось збільшення обсягів реалізації на 21,65 %. Зокрема, обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) становив 10825469,7 тис. грн., що становило 1,1 % загального обсягу реалізованої продукції в Україні. При цьому, обсяг реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за 2010 р. становив 9053482,9 тис. грн., у тому числі: сировинна продукція – 4190768,7 тис. грн. (46,3 % від загального обсягу); інвестиційна продукція – 898442,6 тис. грн.; товари широкого використання – 3849371,9 тис. грн.; товари тривалого використання – 114899,7 тис. грн. (рис. 22).

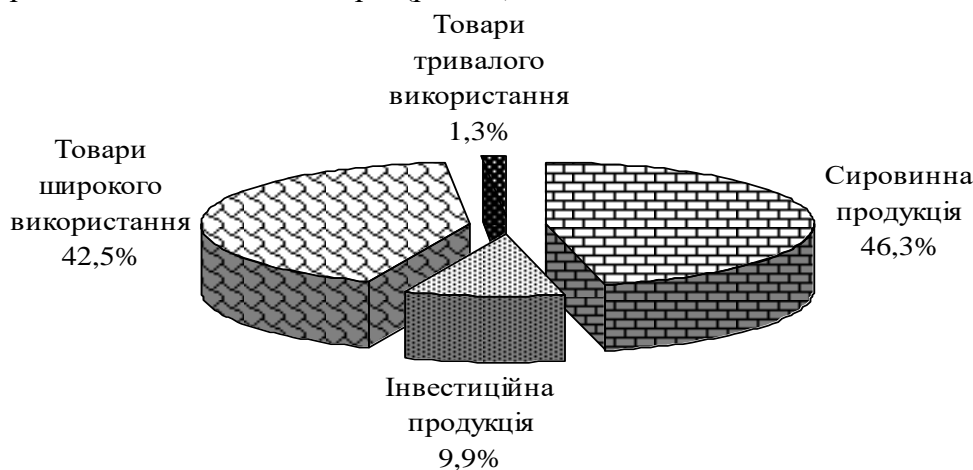

Рис. 22. Структура обсягів реалізованої продукції добувної та переробної промисловості у 2010 р.²⁸

При цьому, у структурі обсягів реалізованої промислової продукції у 2010 р. в Житомирській області найменша частка припадає на добувну промисловість – 9,2 %, 15,6 % - на виробництво та розподілення електроенергії, газу та води і найбільшу частку (75,2 %) займає переробна промисловість, у тому числі: 30,5 % - виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 11,3 % - виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції; 6,7 % - машинобудування; 6,7 % - металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; 5,3 % - хімічна та нафтохімічна промисловість; 5,0 % - легка промисловість; 4,6 % - целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність і 3,2 % - оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів.

²⁸ Побудовано на основі [Статистичний щорічник Житомирської області за 2010 рік. – Житомир, 2011. – 477 с]

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

А2. Статистичне дослідження ринку сільськогосподарської продукції

Приклад проведення статистичного дослідження ринку сільськогосподарської продукції, наведеного у дисертації Клімової І.О.²⁹

Базою прогнозування соціально-економічного розвитку регіону є система досягнутих макроекономічних показників, державні соціальні стандарти і нормативи забезпеченості населення, національно-етнічні особливості регіону, характеристика розвитку соціальної інфраструктури, можливості потенційних інвесторів та інвестиційна привабливість регіону.

На сьогодні ключовим питанням світової та вітчизняної регіональних політик в частині сільського господарства є подолання диспропорцій розвитку областей. Диспропорція в економічному аспекті є основним індикатором послаблення ефективності функціонування суб'єктів господарювання в сфері агропромислового комплексу.

Показники рівня розвитку економічної ефективності господарювання визначаються за найважливішими галузями регіону (області) - промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, зв'язку - як відношення обсягів виробництва відповідної продукції до затрат окремих видів ресурсів. Для оцінки ефективності використання праці обчислюються показники продуктивності праці, середньої заробітної плати тощо.

При плануванні розвитку регіонів використовуються державні регіональні цільові комплексні програми, реалізація яких досягається шляхом залучення у виробництво місцевих ресурсів, державних інвестицій, позабюджетних коштів.

Державні регіональні цільові комплексні програми спрямовуються на розв'язання найважливіших регіональних проблем - фінансування будівництва та функціонування загальнонаціональних об'єктів культури, освіти, охорони здоров'я; забезпечення соціальних гарантій для населення регіонів; надання фінансової допомоги для прискорення реформування економіки регіону, створення нових робочих місць тощо.

Державні регіональні програми сприяють найповнішому узгодженню територіальних та галузевих інтересів, створюють реальні передумови для зближення та вирівнювання рівнів виробництва і споживання в усіх регіонах.

Підготовлені державні регіональні програми соціально-економічного розвитку схвалюються Кабінетом Міністрів України і стають складовими державної програми розвитку країни.

Основні завдання регіонального планування, полягають у забезпеченні оптимального розвитку економіки регіонів в економіці держави; вдосконаленні спеціалізації територій; установленні оптимальних пропорцій; ефективного використанні трудових і природних ресурсів та виробничих потужностей; раціоналізації розміщення продуктивних сил.

З метою вирішення зазначеної проблеми розвитку областей є її безпосереднє систематичне оцінювання за рахунок моніторингу основних показників ринку сільськогосподарської продукції. Важливим в такій ситуації є виконання завдань щодо оцінки економічного розвитку областей та проведення класифікації територій. Для сприяння підвищенню точності, якості та наочності таких оцінок необхідним є посилення вимог до процесів аналізу економічної інформації (в частині основної сільськогосподарської продукції), розробка методики прикладного використання найбільш ефективних інструментів обробки статистичної інформації, зокрема кластерного аналізу. Для реалізації державних регіональних програм вважаємо за доцільне при розподілі областей на кластери враховувати основні економічні показники щодо ринку сільськогосподарської продукції.

²⁹ Клімова І.О. Статистичне вивчення ринку сільськогосподарської продукції: дис. ...кандидата екон. наук: 08.00.10 / Клімова Інна Олександрівна. — К, 2012. — 276 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Аналіз особливостей функціонування агропромислового комплексу областей України показав необхідність їх групування районів за основними показниками ринку сільськогосподарської продукції. Для цього цілком конструктивним є використання методів кластерного аналізу, оскільки значення цих показників неоднорідне в розрізі областей з їх територіальними та економічними відмінностями.

Таким чином, метою дослідження є кластеризація областей України шляхом аналізу показників ринку сільськогосподарської продукції, узагальнених Державним комітетом статистики України.

В попередньому дослідженні визначено організаційні аспекти кластерного аналізу, тому зупинимося на методичних питаннях його проведення.

Методів здійснення кластерного аналізу є досить багато, приділимо більшу увагу тим, які застосовуються в комп'ютерній програмі STATISTICA 6.0. Так, модуль кластерного аналізу в даній програмі включає реалізацію трьох методів: ієрархічну кластеризацію (об'єднання, деревовидна кластеризація), двохвходову кластеризацію, кластеризацію k середніх.

Метод деревовидної кластеризація передбачає покроковий метод розбиття вибірки на окремі групи, зокрема: 1) об'єкт дослідження (підприємство, регіон, область) визнається єдиним представником свого кластера (типа). Кількість типів дорівнює обсягу вибірки; 2) знаходиться декілька об'єктів (підприємств, регіонів, областей), які найбільш схожі на першого, таким чином формується один кластер. Кількість кластерів зменшується; 3) здійснюється пошук кластерів, найбільш схожих один на одного, та об'єднання їх. Вся вибірка розділена на певну кількість груп, всередині яких об'єкти подібні за своїми характеристиками. Це відбувається до тих пір, поки об'єднання не закінчиться. 4) відбувається об'єднання всієї вибірки в один кластер. Цей крок не є інформативним, так само як і перший крок, але неминучий у зв'язку з процедурою.

Кількість кластерів, які необхідно виділити, при застосуванні даного методу визначається від поставлених завдань. При цьому слід враховувати, що за найменшою кількості кластерів може бути втрачена достовірність, а при значній кількості кластерів – можливою є втрата інформативності.

Модуль Кластерний аналіз програми STATISTICA 6 містить ефективну двохвходову процедуру об'єднання, яка дозволяє кластеризувати і спостереження, і змінні. Проте двохвходове об'єднання використовується відносно рідко, за таких обставин, коли очікується, що і спостереження, і змінні одночасно здійснюють внесок у пошук усвідомлених кластерів.

У випадку, коли відомим є кількість кластерів, яку можна виділити у вибірці, застосовується метод k середніх. На відміну від деревовидної кластеризації, метод k середніх передбачає розбиття всієї вибірки за заданими ознаками на вказану кількість кластерів. Отже, для використання даного методу слід знати або передбачати кількість кластерів, яку необхідно мати (таблиця 4).

З огляду на зазначені в табл. 4 переваги та недоліки методів кластерного аналізу, для подальшого використання обрано метод k-середніх, що дозволяє швидко і просто поділити регіони за задалегідь встановленими критеріями на три кластери.

Першим етапом прикладного дослідження є кластеризація областей за сукупністю економічних ознак розвитку ринку сільськогосподарської продукції. З цією метою відібрано 9 показників: валовий регіональний продукт у фактичних цінах, виробництво зернових і зернобобових культур, виробництво соняшнику, виробництво картоплі, поголів'я корів, поголів'я свиней, поголів'я птиці, виробництво м'яса всіх видів, у забійній вазі, індекси споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої, грудень до грудня попереднього року за даними Статистичного збірника "Регіони України", 2010 (табл. 5).

Таблиця 4. Основні методи кластерного аналізу для оцінки ринку сільськогосподарської продукції

№ з/п	Назва методу	Характеристика методу	Переваги застосування	Недоліки застосування
1	Метод деревовидної кластеризації	Передбачає послідовне об'єднання вихідних елементів (областей) з відповідним зменшенням кількості кластерів	– простота застосування; – ефективність	– неправильний вибір кількості кластерів призводить до втрати інформативності або достовірності; – за великої кількості спостережень не є придатними
2	Метод двохвдової кластеризації	Дозволяє проводити кластеризацію спостережень та змінних одночасно	– є сильним засобом розвідувального аналізу даних	– не отримав широко застосування в науці
3	Метод k середніх	Працює безпосередньо з об'єктами, а не з матрицею подібностей – об'єкт відноситься до того класу, відстань до якого мінімальна	– простота та швидкість застосування; – зрозумілість алгоритму	– необхідно мати гіпотезу про ймовірну кількість кластерів; – алгоритм більш повільно працює на великих базах даних

Модуль “Кластерний аналіз” програми STATISTICA 6.0 дозволяє побудувати графік розподілу областей за основними показниками ринку сільськогосподарської продукції (рис. 23).

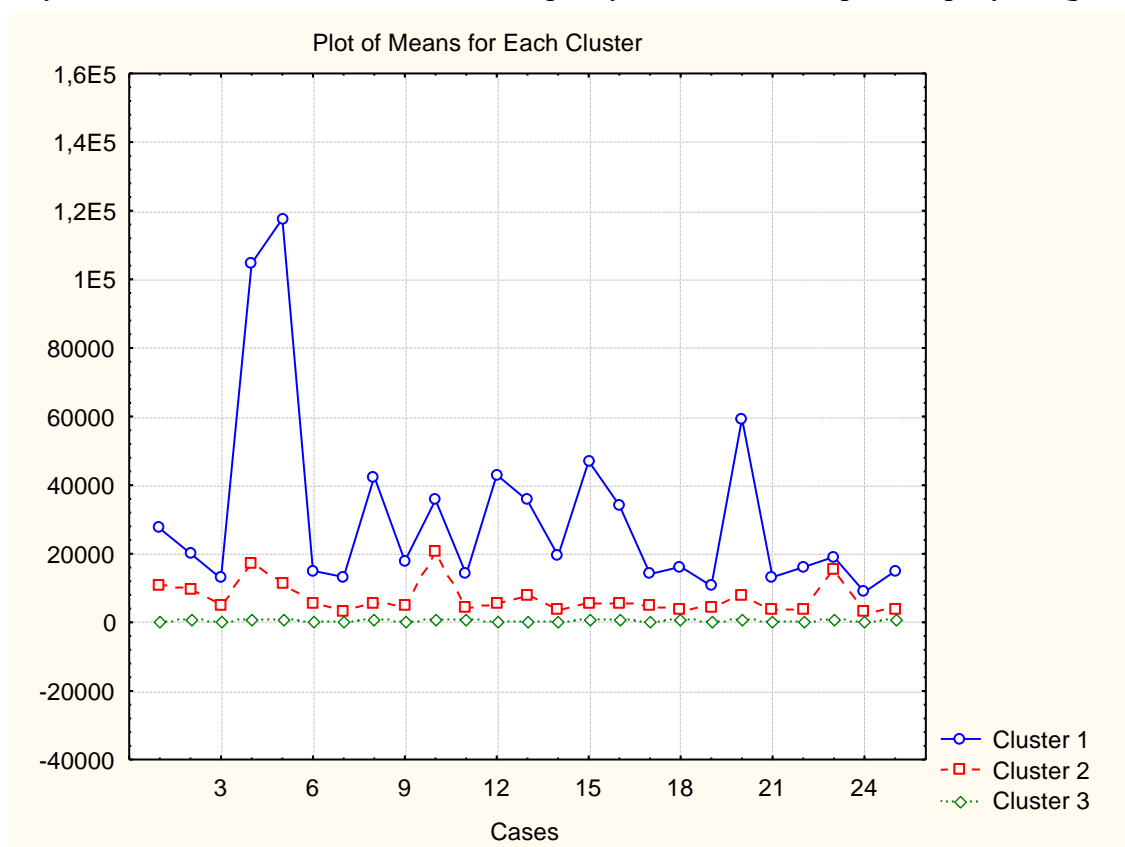

Рис. 23. Графічне відображення застосування методу k-середніх при кластеризації 25 областей за основними показниками ринку сільськогосподарської продукції в програмі STATISTICA 6.0

В результаті проведеного кластерного аналізу, області України згруповані за такими кластерами:

1-й кластер – це слаборозвинуті області відносно виробництва основної сільськогосподарської продукції та поголів'я тварин, зокрема до них належать: Закарпатська, Херсонська, Чернівецька;

2-й кластер – це області з середніми показниками щодо виробництва основної сільськогосподарської продукції та поголів'я тварин. До них віднесені такі області: Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська та Автономна Республіка Крим;

3-й кластер – це високорозвинуті області відносно виробництва основної сільськогосподарської продукції та поголів'я тварин, до яких належать: Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Харківська, Черкаська.

Результатом аналізу 225 комірок статистичної інформації стало створення картограми 25 областей України за сукупністю наведених вище показників (рис. 24).

Рис. 24. Картограма розподілу 25-ти регіонів України на кластери за основними показниками ринку сільськогосподарської продукції в 2008 р.

Області характеризуються наявністю відносно великого кластеру (2-й кластер), до складу якого входять 12 західних, центральних, південних та східних областей України. Менший за величиною кластер областей характеризується географічною приналежністю до центру та сходу. Слід відзначити факт об'єднання в 1-й кластер віддалених областей: Закарпатської, Чернівецької (захід) та Херсонської (південь).

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Кластерний аналіз узагальнених показників ринку сільськогосподарської продукції засвідчив наявність диспропорцій розвитку, а виявлені диспропорції, як правило, залежать від географічної приналежності області до заходу, центру, сходу чи півдня.

Враховуючи вплив різноманітних факторів, кожен регіон України має власний, відмінний від інших регіонів, економічний потенціал, стан ринку сільськогосподарської продукції, наявність ресурсів, специфічні географічні параметри, ставлення до сільського господарства та інші особливості. Це, в свою чергу, визначає нерівномірний розвиток вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції та різноманітні проблеми щодо функціонування агропромислових підприємств.

Проведений кластерний аналіз ринку сільськогосподарської продукції за областями України на основі даних 2008 року дає змогу зрозуміти, які регіони України є найбільш сприятливими для розвитку сільського господарства, які його види доцільні на конкретній області, на які проблемні питання слід звернути увагу в першу чергу.

За валовою продукцією сільського господарства побудовано картодіаграму за регіонами України (рис. 25).

Другим етапом прикладного дослідження є оцінка потенціалу виділених кластерів за регіонами України за наступними показниками: валовий регіональний продукт; валова продукція сільського господарства; кількість суб'єктів ЄДРПОУ за видами діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; валова додана вартість за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство за даними Статистичного збірника «Регіони України», 2010 [30] (табл. 6).

Таблиця 6. Основні показники для оцінки потенціалу кластеризації регіонів України на ринку сільськогосподарської продукції

Кластер	Показники для оцінки потенціалу кластеризації регіонів України на ринку сільськогосподарської продукції				
	Б у фактичних цінах, млн. грн.	Валова продукція сільського господарства, у порівняльних цінах 2005 р., млн. грн.	Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за видами діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; од.	Валова додана вартість за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; у фактичних цінах, млн. грн.	Фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство, млн. грн.
№ 1	35215	8135,9	8197	5899	365,5
№ 2	221277	40337,9	33744	26898	2309,1
№ 3	515695	55504,1	43144	32328	3587,7

³⁰ Статистичний збірник «Регіони України», 2010. - Київ, 2010.- 805 с.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

Розрахувавши основні показники, необхідні для оцінки потенціалу кластеризації регіонів України на ринку сільськогосподарської продукції (табл. 6), слід відмітити, що за всіма показниками (валовий регіональний продукт; валова продукція сільського господарства; кількість суб'єктів ЄДРПОУ за видами діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; валова додана вартість за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство; фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності – сільське господарство, мисливство, лісове господарство). Мінімальні значення припадають на області, що входять до першого кластера, а максимальні значення – до третього кластера, що свідчить про правильність розподілу областей щодо розвитку ринку сільськогосподарської продукції і дозволить приймати ефективні інвестиційні рішення щодо подальшого розвитку регіонів України.

Для підвищення конкурентоспроможності регіону використовують наступні інструменти регулювання: держзамовлення, реструктуризація, субсидії, прямі інвестиції, валютне регулювання, митне, нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, державна підтримка кредитів, податкові пільги, прискорена амортизація. Це буде сприяти підвищенню ефективності використання потенціалу регіону, функціональної спеціалізації регіону, структури експорту регіону.

АНАЛІЗ ВИТОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ВАТ “ГАЛІЇВСЬКИЙ МАСЛОЗАВОД ІМ. В.Ф. МАЗУРКЕВИЧА”

1. Аналіз обсягів виробництва товарної продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В. Ф. Мазуркевича”

Здійснення економічного аналізу виробництва та реалізації продукції розпочнемо з встановлення обсягів товарної продукції, з оцінки виконання плану виробництва за звітний період, що проводиться шляхом порівняння фактичних даних з плановими, як в цілому по підприємству, так і у розрізі його структурних підрозділів або за окремими видами продукції. З метою вивчення динамки обсягів виробництва продукції здійснюється порівняння фактичних обсягів з даними про обсяги товарної продукції попереднього періоду.

Таблиця 7. Обсяги виробництва товарної продукції

Показники	Обсяги виробництва продукції, тис. грн.			Відхилення фактичного випуску продукції за звітний період			
	Минулий період	звітний період		від плану		від минулого періоду	
		план	факт	абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Товарна продукція	1280,00	1670,00	1832,00	+162,00	+9,70	+552,00	+43,13
Молоко	360,00	400,00	400,00	0	0,00	+40	+11,11
Масло солодковершкове	120,00	200,00	200,00	0	0,00	+80	+66,67
Запіканка сирна	100,00	150,00	190,00	+40	+26,67	+90	+90,00
Сиркова маса	10,00	50,00	80,00	+30	+60,00	+70	+700,00
Сир вершковий	350,00	350,00	400,00	+50	+14,29	+50	+14,29
Спред солодковершковий	10,00	30,00	30,00	0	0,00	+20	+200,00
Кефір	20,00	30,00	32,00	+2	+6,67	+12	+60,00
Сметана	180,00	200,00	200,00	0	+0,00	+20	+11,11
Йогурт	50,00	80,00	100,00	+20	+25,00	+50	+100,00
Згущене молоко	80,00	180,00	200,00	+20	+11,11	+120	+150,00
Цех № 1	680,00	830,00	832,00	+2,00	+0,24	+152,00	+22,35
Цех № 2	470,00	580,00	700,00	+120,00	+20,69	+230,00	+48,94
Цех № 3	130,00	260,00	300,00	+40,00	+15,39	+170,00	+130,77

За результатами проведених розрахунків можна сказати, що план з виробництва товарної продукції перевиконано на 162 тис. грн., що у відсотковому вираженні складає – 9,70 %. Такий результат спричинило збільшення обсягів виробництва таких видів продукції як:

- запіканки сирної на 40 тис грн., що складає 26,67 % від запланованого обсягу;
- сиркової маси на 30 тис грн., що складає 60,00 % від запланованого обсягу;
- сиру вершкового на 50 тис грн., що складає 14,29 % від запланованого обсягу;
- кефіру на 2 тис грн., що складає 6,67 % від запланованого обсягу;
- йогурту на 20 тис грн., що складає 25,00 % від запланованого обсягу;
- згущеного молока на 20 тис грн., що складає 11,11 % від запланованого обсягу.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

За іншими видами продукції: молоком, маслом солодковершковим, спредом солодковершковим і сметаною – фактичні обсяги виробництва дорівнюють запланованим. Це є позитивною тенденцією, адже підприємство підтримує ритмічність у процесі діяльності та розвитку, і при реалізації виготовленої продукції отримає очікувані доходи при заданому рівні фінансових ризиків. Перевиконання плану свідчить про зростання попиту на відповідні товари і, відповідно, збільшення обсягів виробництва і реалізації.

Порівнявши фактичні обсяги виробництва з обсягами минулого періоду, було виявлено що вони також зросли на досить значну суму, а саме – на 552 тис. грн., або ж на 43,18 %. Це свідчить про ефективну політику підприємства щодо розширення обсягів виробництва. Дане збільшення могло бути спричинене внаслідок залучення додаткової робочої сили, зростання продуктивності праці працівників, або ж за рахунок впровадження досягнень науково-технічного прогресу, тобто, за рахунок підвищення ефективності діяльності цехів підприємства, про що свідчить аналіз обсягу виробництва окремих цехів, даний результат є позитивним, це свідчить про ефективну кадрову політику підприємства. Також, на розширення обсягів виробництва впливають такі фактори, як зростання попиту на дану продукцію, або ж розширення ринку збуту даної продукції, вихід на новий рівень ринкових відносин.

Стосовно роботи цехів підприємства, то у порівнянні з минулим періодом у фактичному вони спрацювали значно краще. Обов'язково слід відмітити зміни у обсягах виробництва цеху №2, оскільки обсяги виробництва за цей рік збільшилися на 230 тис. грн., що становить 48,94 %. Також значні зміни відбулися в роботі цеху №3, так як фактично випущений ним обсяг продукції порівняно з минулим роком склав 300 тис. грн., тобто зріс на 170 тис. грн., що становить 130,77 %. Обсяги виробництва цеху №1 збільшилися на 152 тис. грн., що складає 22,35 %. Збільшення обсягів виробництва при наявності попиту призведе до збільшення обсягів реалізації в натуральному та вартісному виразах, а за умови рентабельності продукції призведе до збільшення валового прибутку.

Виробнича потужність залежить від:

- якості та складу сировини;
- трудової дисципліни і кваліфікації працівників;
- використовуваних на виробництві інструментів і пристосувань;
- асортиментно-структурних зрушень у випуску продукції;
- кількості та якості ремонтів устаткування;
- рівня організації праці та управління тощо.

Отже, такі зміни є досить позитивними для підприємства. Причинами значних коливань фактично випущеної продукції від планових показників можуть бути: вивільнення значної частки ринку збуту, попит на якому значно підвищився на продукцію ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича” за рахунок можливого банкрутства або ліквідації підприємства – конкурента; підписання нових контрактів на поставку продукції з новоствореними торговельними підприємствами; підвищення репутації підприємства, зменшення податкового натиску або надання податкових канікул для підприємств молочної галузі; зміна цін і кон'юнктури ринку; зміни митних правил і загального законодавства; зміна політичного та економічного клімату в Україні в частині співпраці з європейськими країнами та країнами СНД, що надає змогу вільно експортувати продукцію та інші фактори які могли вплинути на виробництво молокопродуктів не включаючи сезонні коливання.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

2. Аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича”

Динаміку обсягів виробленої та реалізованої продукції проводиться за допомогою таких показників: базисних темпів зростання та приросту; ланцюгових темпів зростання та приросту; середньорічних темпів зростання.

Таблиця 8. Аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції

Квартал	Обсяги виробництва, тис. грн.	Темпи зростання, %			Обсяги реалізації, тис. грн.	Темпи зростання, %		
		базисні	ланцюгові	абсолютне відхилення		базисні	ланцюгові	абсолютне відхилення
I	210,00	-	-	-	460,00	-	-	-
II	630,00	+300,00	+300,00	0,00	1340,00	+291,30	+291,30	0,00
III	582,00	+277,14	+92,38	-184,76	1226,00	+266,52	+91,49	-175,03
IV	410,00	+195,24	+70,45	-124,79	803,00	+174,57	+65,50	-109,07
Разом	1832,00	X	X	X	3829,00	X	X	X

$$\bar{T}_{\text{виробництва}} = \sqrt[4]{1,00 \cdot 3,00 \cdot 0,92 \cdot 0,70} = \sqrt[4]{1,932} = 1,246;$$

$$\bar{T}_{\text{реалізації}} = \sqrt[4]{1,00 \cdot 2,91 \cdot 0,91 \cdot 0,65} = \sqrt[4]{1,721} = 1,198;$$

Висновок: згідно з проведеними розрахунками, найбільші зміни темпів зростання обсягів виробництва продукції у другому кварталі в порівнянні з базовим I періодом відбулися збільшившись на 300,00 %, а періодом найменшого зростання був четвертий квартал, темп зростання якого склав 195,24 %. Відповідно темпи приросту в порівнянні з базовим періодом у II, III і IV кварталах склали відповідно: + 200,00 %; + 177,14 %; + 95,24 %.

Якщо ж порівняння провести ланцюговим способом, то темпи зростання склали відповідно + 300,00 %; + 92,38 %; +70,45 %. За допомогою даного способу розрахунку було встановлено, що темп приросту виробленої продукції складав: у II кварталі + 200,00 %; у III кварталі – 7,62 %; у IV кварталі – 29,55 %. Основною причиною такого спаду виробництва продукції за кварталами є сезонність її виробництва. В основному таким видам продукції притаманне зростання обсягів у періоди літньої спеки, тобто у кінці другого кварталу, протягом усього третього, на початку четвертого. Також, на такий спад могли вплинути збільшення залишків нереалізованої продукції, якщо підприємство переслідувало ціль реалізації залишків. Також вплив має зміна кон'юнктури товарного ринку, економічне становище в країні.

Щодо обсягів реалізованої продукції, то як і притаманний для обсягів виробництва найбільший приріст відбувався у II кварталі + 291,30 %; у III кварталі – 8,51 %; у IV кварталі – 34,50 %. Така зміна обсягів реалізації продукції як у більшу, так і у меншу сторону, є причиною зміни обсягів виробництва у цих же кварталах. Також, на зменшення обсягу реалізації в тій чи іншій мірі впливає якість продукції та сезонні коливання, ступінь виконання договорів зі споживачами тощо.

Розраховувавши середньо-квартальний темп зростання було визначено що:

- середньо кварталний темп виробництва склав 24,60 %;
- середньо кварталний темп реалізації склав 19,8 %.

В даному випадку негативна тенденція може спостерігатися у вигляді збільшення залишків нереалізованої продукції на складах підприємства. Це є негативною тенденцією, адже у даному випадку спостерігається слабке функціонування відділу збуту, а також планового відділу, характеризує роботу підприємства негативно, показує наявність організаційно-господарських недоліків. Потрібно переглянути політику збутового відділу та розробити нову тактику залучення

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

покупців та розповсюдження даної продукції. Адже, при зростанні залишків на складі підприємство хоча й перевиконує план по виготовленні продукції, але недоотримає очікувані прибутки, бо не реалізовує відповідний обсяг, а на виготовлення продукції, яка залишається нереалізована понесені витрати не покриваються, відповідно, знижується дохідність підприємства.

Результати проведених розрахунків для більшої наочності можна відобразити графічно (рис. 26).

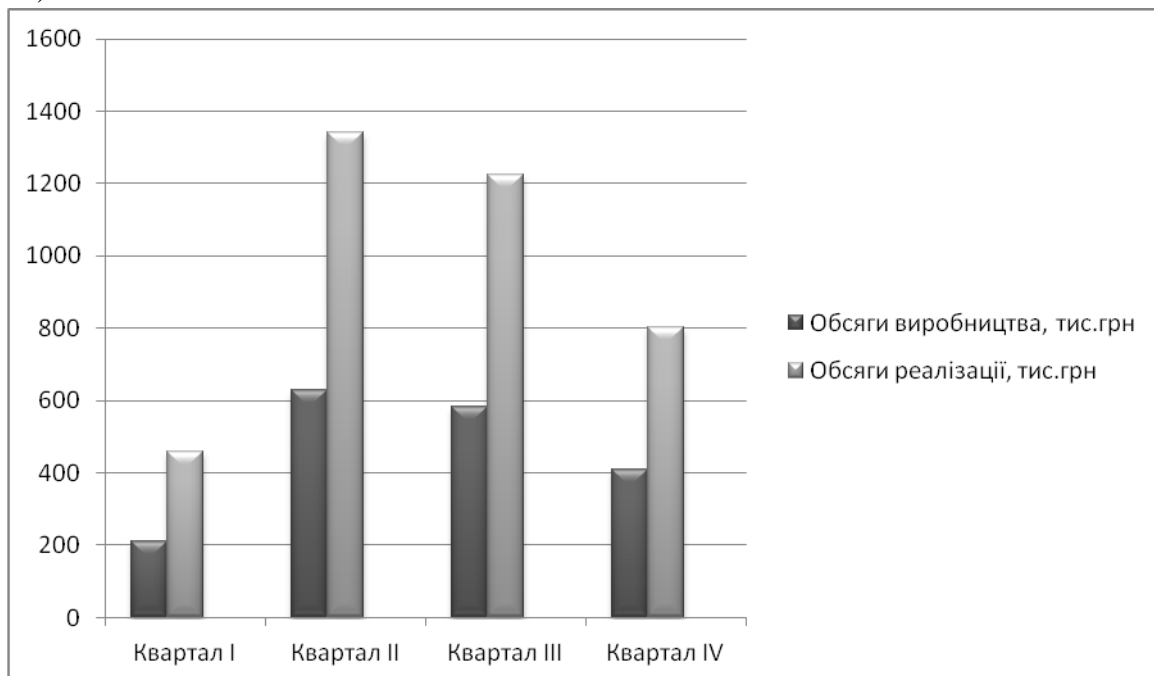

Рис 26. Динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича”

3. Аналіз виконання плану за асортиментом продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича”

Оцінка виконання плану за асортиментом базується на порівнянні фактичного та планового випуску продукції. Виконання асортименту передбачає виконання плану в натуральних одиницях виміру за кожною складовою частиною цього асортименту.

Таблиця 9. Аналіз виконання плану за асортиментом продукції

Продукція	Обсяги виробництва, тис. грн.		Структура, %		Виконання плану, %	Відхилення пунктів структури	Зараховано у виконання плану, тис. грн.
	план	факт	план	факт			
Молоко	400	400	24	22	100,0	-2	400
Масло солодковершкове	200	200	12	11	100,0	-1	200
Запіканка сирна	150	190	9	10	126,7	-1	150
Сиркова маса	50	80	3	4	160,0	-1	50
Сир вершковий	350	400	21	22	114,3	-1	350
Спред солодковершковий	30	30	2	2	100,0	0	30
Кефір	30	32	2	2	106,7	0	30
Сметана	200	200	12	11	100,0	-1	200
Йогурт	80	100	5	5	125,0	0	80
Згущене молоко	180	200	10	11	111,1	-1	180
Разом	1670	1832	100	100	109,7	-	1670

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

$$\text{Виконання плану виробничої програми за асортиментом} = \frac{1670000}{1670000} \cdot 100 = 100\% ;$$

Висновок: провівши розрахунки було визначено, що виконання плану з виробництва продукції в цілому було здійснено в обсязі 109,7 %, що свідчить про покращення діяльності підприємства. Підприємство перевиконало план на 9,7%. Проте ступінь виконання плану за різними видами продукції коливається в межах від 100,00 % до 160,00 %, тобто символізуючи тільки його перевиконання. Найбільший % перевиконання плану становить 160%, тобто, із виробництва сиркової маси план перевиконано на 60%. Це свідчить про збільшення попиту на даний вид продукції. Не змінними у даному періоді залишилися обсяги виробництва молока, масла солодко вершкового, спреду солодко вершкового та сметани. Відсутність змін в даному випадку може свідчити про стабільність попиту на дані види продукції, на відміну від зростання на більш “популярний” товар, а саме:

- запіканку сирну, перевиконання плану з виробництва якої склало 26,7%;
- сиркову масу, перевиконання плану з виробництва якої склало 60,0 %;
- сир вершковий, перевиконання плану з виробництва якого склало 14,3%;
- кефір, перевиконання плану з виробництва якого склало 6,7 %;
- йогурт, перевиконання плану з виробництва якого склало 25,0 %;
- згущене молоко, перевиконання плану з виробництва якої склало 11,1%;

При цьому хоч і на не значний, але на 1 пункт структури зменшилася питома вага усіх крім спреду солодковершкового, кефіру та йогурту, видів продукції, а також на 2 пункти структури – зменшилась питома вага виробленого молока у загальному обсязі виробництва. Це свідчить про зменшення попиту на дану продукцію, або ж вихід на ринок аналогічної продукції іншого виробника. Але дані зміни є не суттєвими.

Також провівши розрахунок з оцінки виконання плану за асортиментом за допомогою середнього відсотка, було визначено що тенденція виробництва продукції у певному речовинному складі залишилася незмінною, оскільки виконання плану склало 100 %. Це є позитивною тенденцією, адже підприємство працює ефективно, виконує план у повному обсязі, веде ефективну, стабільну політику виробництва продукції. Також, дані показники показують, що відділ виробництва працює добре, виконує поставлені завдання.

Визначення тенденції виробництва продукції у певному речовинному складі за допомогою середнього відсотка у даному випадку свідчить про збереження підприємством натурально-речовинного складу продукції, що передбачався раніше.

4. Аналіз якості сиру солодко вершкового, що випускається ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича” за відсотком жирності

Вихідні дані:

Таблиця 10. Відомості ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В. Ф. Мазуркевича”

Жирність сиру твёрдого, %	Ціна, грн./ц	Випуск продукції, ц	
		план	факт
80	180,00	1100	1200
70	120,00	670	517
55	80,00	770	775
50	50,00	1200	1200
Разом	X	3740	3692

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Таблиця 11. Аналіз якості сиру солодковершикового за відсотком жирності

Жирність сиру твердого, %	Ціна, грн./ц	Обсяги виробництва продукції, ц		Питома вага, %		Вартість виробництва, тис. грн.			
		план	факт	план	факт	план	факт	за ціною 1 сорту	
								план	факт
80 %	180,00	1100	1200	29	32	198,0	216,0	198,0	216,0
70 %	120,00	670	517	18	14	80,4	62,0	120,6	93,1
55 %	80,00	770	775	20	21	61,6	62,0	138,6	139,5
50 %	50,00	1200	1200	33	33	60,0	60,0	216,0	216,0
Разом	X	3740	3692	100	100	350,0	400,0	673,2	664,6

$$\text{Відносна величина виконання плану у натуральному виразі} = \frac{3692}{3740} \cdot 100 = 98,72\%;$$

$$\text{Відносна величина виконання плану у грошовому виразі} = \frac{400000}{350000} \cdot 100 = 114,29\%;$$

$$\text{Коефіцієнт сортності. план.} = \frac{350000}{673200} = 0,5199;$$

$$\text{Коефіцієнт сортності. факт.} = \frac{400000}{664600} = 0,6019;$$

$$\text{Відносна величина виконання за якістю} = \frac{0,6019}{0,5199} \cdot 100 = 115,77\%;$$

$$\text{Середньозважена ціна план.} = \frac{350000}{3740} \approx 93,60 \text{ грн.}$$

$$\text{Середньозважена ціна факт.} = \frac{400000}{3692} \approx 108,35 \text{ грн.}$$

Також доцільно провести факторний аналіз, який покаже вплив зміни обсягу та питомої ваги виготовленого за різними відсотками жирності сиру на обсяги валової продукції.

$$\text{ВП сир} = \text{Обсяг виробництва}_{\text{загальний}} \cdot (\sum \text{ПВ}_i \cdot \text{Ці}) \quad (6)$$

$$\text{ВП сир}_0 = 3740 \cdot (0,29 \cdot 180 + 0,18 \cdot 120 + 0,20 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 397562,00;$$

$$\text{ВП сир}_{\text{ум1}} = 3692 \cdot (0,29 \cdot 180 + 0,18 \cdot 120 + 0,20 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 392459,60;$$

$$\text{ВП сир}_{\text{ум2}} = 3692 \cdot (0,32 \cdot 180 + 0,18 \cdot 120 + 0,20 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 412396,40;$$

$$\text{ВП сир}_{\text{ум3}} = 3692 \cdot (0,32 \cdot 180 + 0,14 \cdot 120 + 0,20 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 394674,80;$$

$$\text{ВП сир}_{\text{ум4}} = 3692 \cdot (0,32 \cdot 180 + 0,14 \cdot 120 + 0,21 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 397628,40;$$

$$\text{ВП сир}_1 = 3692 \cdot (0,32 \cdot 180 + 0,14 \cdot 120 + 0,21 \cdot 80 + 0,33 \cdot 50) = 397628,40;$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{обсяг}} = 392459,60 - 397562,00 = -5102,40;$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПВ80\%}} = 412396,40 - 392459,60 = 19936,80;$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПВ70\%}} = 394674,80 - 412396,40 = -17721,60;$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПВ55\%}} = 397628,40 - 394674,80 = 2953,60;$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПВ50\%}} = 397628,40 - 397628,40 = 0,00;$$

Баланс відхилень:

$$397628,40 - 397562,00 = -5102,40 + 19936,80 + (-17721,60) + 2953,60 + 0,00$$

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Проаналізувавши обсяги виробництва сиру твердого на ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича” було встановлено, що в натуральному виразі план по випуску даного виду продукції було не довиконано на 1,28 %. Проте виконання плану у грошовому виразі було перевищене на 14,29 %. Це може бути спричинене зростаючою динамікою обсягу продажів продукції, враховуючи цінову політику.

Разом з тим аналіз структури продукції показав що відбулися певні зміни її часток, а саме:

- збільшилась питома вага сиру 80 % жирності на 3 пункти структури, що широко користується попитом серед споживачів;
- зменшилась питома вага сиру 70 % жирності на 4 пункти структури;
- збільшилась питома вага сиру 55 % жирності на 1 пункт структури;
- питома вага сиру 55 % жирності залишилась не змінною.

Зростання питомої ваги у загальному обсязі випущеного сиру солодко вершкового саме сиру 80 % жирності позитивно характеризує якість продукції, а також конкурентоздатність на ринку. Саме його зростання частково призвело до того, що у вартісному виразі план по випуску продукції був перевиконаний на 14,29 %. Проте незмінність найдешевшого сиру 50 % жирності свідчить про те, що підприємству слід пильно контролювати і його збут за нинішніми цінами, так як вони спроможні задовольнити попит нижчих верств населення. Найважливішу роль відіграє цінова політика, яка і формує прибуткову базу підприємства.

Також провівши розрахунок коефіцієнта сортності у плановому і фактичному періоді та порівнявши їх, встановлено що план по якості продукції перевиконано на 15,77 %. Розрахунок середньозваженої ціни показав, що за планом вона склала 93,60 грн., що на 14,75 грн. менше від середньозваженої ціни.

Факторний аналіз показав, що валова продукція за рахунок відхилень фактичного випуску сиру твердого в порівнянні з плановими показниками зросла на 66,40 грн. На такі хоч і не значні зміни вплинуло: зменшення вартості обсягу випущеної продукції на 5102,4 грн., збільшення питомої ваги сиру 80 % жирності на 19936,80 грн., зменшення питомої ваги сиру 70 % жирності на 17721,60 грн. та збільшення питомої ваги сиру 55 % жирності на 2953,60 грн.

Основним завданням підприємств матеріальної сфери є найбільш повне забезпечення попиту споживачів у високоякісній продукції. Темпи зростання обсягу виробництва продукції, підвищення її якості безпосередньо впливають на величину витрат, прибуток і рентабельність підприємства. Аналіз виробничої діяльності здійснюється з метою підвищення її ефективності.

5. Аналіз ритмічності випуску продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В. Ф. Мазуркевича” за кварталами

Аналіз ритмічності проведено шляхом зіставлення фактичних і прогнозних даних по підприємству про випуск за кварталами.

Таблиця 12. Аналіз ритмічності випуску продукції

Квартали	Випуск продукції, тис. грн.		Питома вага, %		Відхилення			Обсяг продукції, зарахованої у виконання плану по ритмічності, тис. грн.
	план	факт	план	факт	абсолютне, тис. грн.	відносне, %	пунктів структури	
I	200	210	12	12	+10	+5	0	200
II	685	630	41	35	-55	-8	-6	630
III	534	582	32	32	+48	+9	0	534
IV	251	410	15	21	+159	+63	+6	251
Разом	1670	1832	100	100	+162	+10	0	1615

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

$$\text{Коефіцієнт ритмічності} = \frac{1615}{1670} = 0,967$$

$$\text{Середньо квартальний випуск продукції} = \frac{(200000 + 685000 + 534000 + 241000)}{4} = 417500,00 \text{ грн.}$$

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт варіації} &= \\ &= \frac{\sqrt{((210000 - 417500)^2 + (630000 - 417500)^2 + (582000 - 417500)^2) : 4}}{417500} = \frac{\sqrt{28832250000}}{417500} \\ &= 0,4067; \end{aligned}$$

$$\text{Коефіцієнт аритмічності} = 1 - 0,967 = 0,033;$$

Для більшої наочності до уваги можна представити графічне зображення планової та фактичної сезонної хвилі обсягів виробленої продукції (рис. 27).

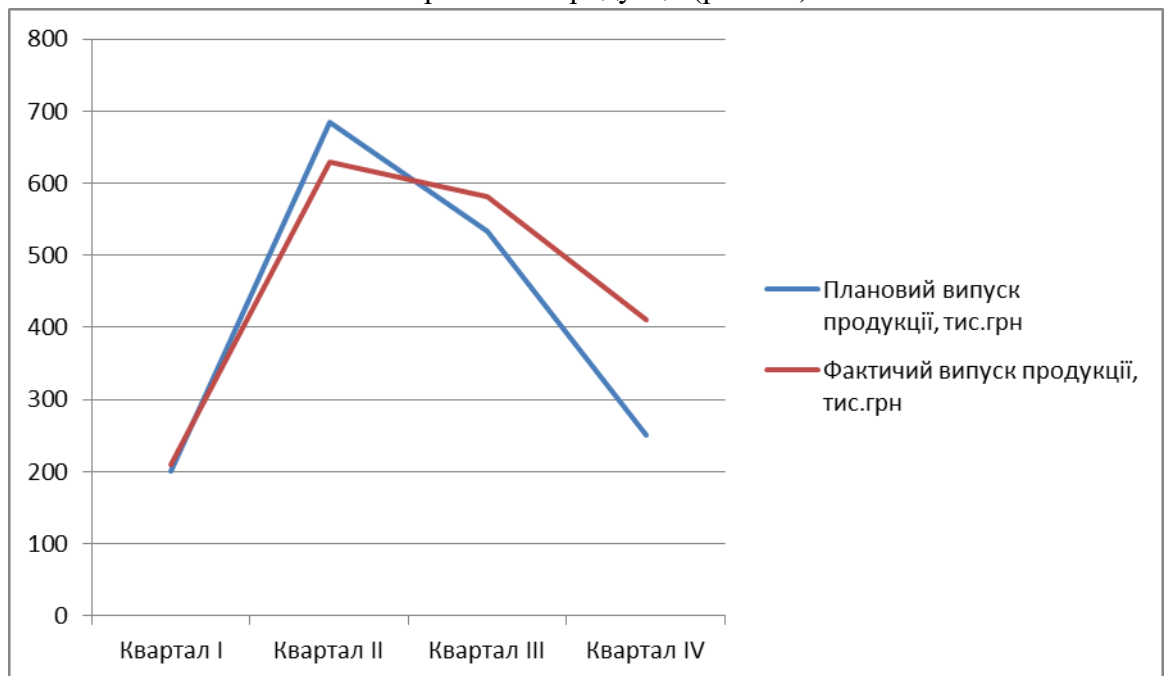

Рис 27. Сезонна хвиля обсягів виробництва продукції ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича”

На підставі проведених розрахунків на ВАТ “Галіївський маслозавод ім. В.Ф. Мазуркевича” можна зробити наступні висновки: відомо, що виробництво продукції за кварталами залежить від її сезонності, тобто притаманне зростання обсягів починаючи з кінця другого кварталу – до початку четвертого.

Фактичний обсяг випущеної продукції перевищив планові показники на 162 тис. грн., тобто на 10 %, що в загальному є позитивною тенденцією оскільки прибуток зріс. Проте за кварталами структура виробництва суттєво змінилася у всіх трьох періодах, окрім першого. Найбільший обсяг виробництва був запланований на II квартал – 685 тис. грн., але фактично випуск знизився на 55 тис. грн., на 8 % (на 6 пунктів структури). Обсяг виробництва і реалізації продукції є взаємозалежними та взаємопов'язаними показниками. Зниження обсягу випуску продукції може бути спричинене погіршенням структури виробництва, яке призводить до збільшення трудомісткості виробництва продукції, відповідно, до зменшення

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
-------------	---

нормативної продуктивності труда основних робітників. Другою причиною зниження випуску можуть бути кліматичні умови, які мають властивість негативно впливати на сезонну продукцію. Хоча у III кварталі навпаки, показники фактичного обсягу продукції перевищили планові на 48 тис. грн., а саме на 9 %. Особливу увагу привернула вироблена продукція у останньому, IV кварталі, адже перевиконання плану в ньому у грошовому вираженні склало 159 тис. грн., що на 63 % більше (перевищило планові показники на 6 пунктів структури). Саме такі зміни призвели до зарахування у виконання плану по ритмічності обсяг продукції у грошовому вираженні в сумі 1615 тис. грн. Проведені розрахунки свідчать про те, що відбулося збільшення обсягу продукції, її складу, розширення асортименту, який широко користувався попитом серед споживачів, це значною мірою вплинуло на собівартість продукції, що і призвело до збільшення прибутку підприємства.

Коефіцієнт ритмічності характеризує питому вагу продукції, що виробляється згідно з плановим графіком. За проведеними розрахунками коефіцієнт ритмічності свідчить про те, що за період, встановлений графіком виробництва, воно випустило 96,70 % запланованої продукції. Ритмічність підприємства значною мірою залежить від ритмічності роботи окремих цехів, виробничих дільниць, у зв'язку з чим аналогічний аналіз здійснюється по виробничих підрозділах. Цехи та підрозділи ефективно працювали, тому виконали план майже на 100 %.

Значення коефіцієнта варіації, яке склало 0,4067 свідчить, що в середньому графік з випуску продукції відхиляється за кварталами на 40,67 %. Що спричинено сезонністю виробництва, але за певними причинами не було враховано при плануванні показників. Значення коефіцієнта аритмічності складає 3,30 % що свідчить про не високу неритмічність роботи підприємства. Причинами цих порушень може бути наявність і комплектність матеріальних ресурсів, ритмічність постачання, плинність кадрів, рівень організації виробництва, оперативного планування тощо.